

ZPRÁVY

JEDNOTY KLASICKÝCH FILOLOGŮ PŘI ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMII VĚD

Adresa: Jednota klasických filologů, Praha 2, Lazarská 8

OBSAH — COSPECTUS FASCICULI

K ideovosti českého literárního středověku — De potissimis sententiis, quae in operibus medio aevo in Bohemia scriptis prolatae sunt (<i>J. Tříška</i>)	61
Tři zlomky geometrických váz — Tria fragmenta vasorum styli geometrici (<i>J. Bouzek</i>)	66
Effigies Platonis nuperrime Athenis reperta (<i>J. Frel</i>)	69
Latinský pamflet na Václava IV. — Carmen probrosum in Venceslaum IV. (<i>A. Vidmanová</i>)	71
Dva listy M. Matouše Collina z Chotěřiny — M. Matthaei Collini Choterinatis epistulae duae (<i>D. Martínková</i>)	78
Lukánské a kampánské vázy v Československu — Lucanian and Campanian Vases in Czechoslovakia (<i>A. D. Trendall</i>)	82
Bedřich Hrozný a řecká epigrafie — Fridericus Hrozný et epigraphia Graeca (<i>L. Vidman</i>)	93
De Bohuslai Hassensteinii et Augustini Moravi epistulis (<i>J. Martínek</i>)	96
Předběžný soupis antických památek ve sbírkách Severomoravského kraje — Catalogus monumentorum antiquitatis in collectionibus Moraviae septentrionalis asservatorum imperfectus (<i>J. Beneš</i>)	109
In memoriam Antonína Minaříka a Josefa Říhy — In memoriam Antonii Minařík et Josephi Říha (<i>Z. K. Vysoký</i>)	113
In memoriam R. Haken (<i>jj</i>)	114
Z nové literatury — De novis libris iudicia: P. Oliva — V. Olivová, Spartakus — Povstání Spartakovo a spartakovská tradice (<i>E. Svobodová</i>); Christophori Kobyliński Epigrammatum libellus, ed. L. Winiczuk (<i>D. Martínková</i>)	115
Ze života zahraničních vědeckých společností: Metody popularizace vědy o antické kultuře v Polsku — Societates philologorum extraneae: Qua via et ratione antiquitas Graeca et Romana in Polonia propagetur (<i>K. Krejser</i>)	119
Ze světa — Varia (psp, esv)	70, 95, 121
Zpráva o činnosti JKF v r. 1961 — Quid societas philologorum classicorum a. 1961 gesserit (—av—dm—, <i>A. Hakenová</i> — <i>P. Spunar</i> , <i>E. Svobodová</i>)	122

K ideovosti českého literárního středověku

Středověká literatura přinášela nové kvality, přijaté prvky byly aktualizovány. Feudalismus lze charakterizovat jako hospodářsky, společensky i kulturně pokročilejší řád než antické otrokářství. Určit nový přínos, hodnoty, tvary a úpravy, svéráznost a osobitost středověké literatury a ideologie v obecném vývoji je důležitý úkol medievalistiky. Význam středověké literatury je v nové (diferenční, přetvořené nebo aktualizované) hodnotě, v nové tvorbě nově vznikajících národů a v nových myšlenkách, jež byly výrazem nástupu nových národních a lidových sil. Druhá pol. 14. stol. v Čechách se vyznačovala vůbec novostí a moderností: byl zde „nový styl“, nová latinsko-česká literární metoda, nové literární druhy (diktamina, rady) a moderní reformační myšlenky a a hnutí. Znakem středověkého umění byla ornamentálnost, dekorativnost, stylizovanost a jistý schematismus i formalismus. *Ornare dictando*, jedna ze čtyř složek vzdělání v Tripartitn moralium III (pod heslem Sciencia), souvisela s ozdobnou *ars dictandi* a „lahodnou chutí“ Quadripartitu, kde se pravilo „*gustes suavius*“. O *suavis gustus* usilovala ovšem i jiná díla.

Oblast zkoumání české medievalistiky je především bohemikální. K tomu vede českou vědu snaha po zjištění národní specifičnosti a osobitosti. České vlastenectví mělo namnoze formu tzv. zemského feudalismu (od nejstarších dob až do nár. obrození, kdy psali obrany českého jazyka šlech-

tici), projevovalo se láskou k mateřskému jazyku a bylo podporováno scholastickým humanismem. (Podobná byla přejatá charakteristika rodné země v Tripartitu a v Quadripartitu.)

Česká specifičnost se projevovala od nejstarších glos a bohemik latinských a staroslověnských až k vytváření latinsko-českých vztahů, příznačnému pro okruh Klaretův, a vrcholila samostatnou tvorbou národní. Již v pozdně přemyslovské době pronikal trilinguismus latinsko-česko-německý v středoevropské literatuře. Němci, kteří byli v Čechách *hoscie* (Alex.) nebo *advene* (De Theutunicis bonum dictamen), tvořili také literárně, ale jejich jazyk i literatura byly chápány jako cizí. Ve 14. stol. předstihla literatura, vzniklá v Čechách, sousední země. Od počátků společenské kritiky v pol. 14. stol., na něž navázaly spisy prozrazující velké vzdělávací úsilí, dospěla tato literatura k projevům nespokojenosti a ke kritice feudalismu, až konečně se stala odrazem husitského revolučního hnutí.

V středověkém kulturním a literárním vývoji lze sledovat *r e c e p c i i n e g a c i* směrů, vlivů i osobností (klasický humanismus, fabulistika, ars dictandi). V českém středověku se přejímaly i zamítaly německé, románské, slovanské a církevní i světské vlivy, římské a aviňonské papežství, Viklef atd. Přejaté prvky byly svobodně a volně aktualizovány, dostávaly jiný a několikerý smysl. Rozšířila se *s y m b o l i k a* jmen, vlastností zvířat a věcí a symbolika barev. Symbolizované prvky měly význam morální nebo vztah ke skutečnosti. Stereotypní literární motivy a látky měly funkci *t o p ů a a k t u a l i z a c í* zároveň, užívalo se jich aktuálně k vystižení a zkonkretizování jisté situace nebo pro nějakou potřebu doby, společnosti nebo sociální skupiny. Některá obecná místa, zvláště biblická a morální, měla trvalou uměleckou hodnotu a působila na život aktuálně velkou ideovou silou.

V 2. pol. 14. stol. se ideově prolínaly a částečně překrývaly různé ideové proudy a směry, např. *r e f o r m a c e a h u*

m a n i s m u s. Ideál obou byl v minulosti, oba chtěly odstranit krizi 14. stol. Rienzi i Petrarca vedle působení na družinu Jana ze Středy přispěli podle F. M. Bartoše i Milíčovi v jeho krizi. Milíčova ohňová slova působila pak na Štítného, Matěje z Janova, na založení pražského Jeruzaléma a vznik instituce českých kazatelů v Českém Krumlově. Vztah k humanismu měl i Valdhauser, vykladač Valeria Maxima. Tvořila se reformační tradice a sílil nápravný program. Moralizace pronikaly od dob Jindřicha z Isernie do rétoriky a humanismu, např. do Tripartitu moralium Konráda z Halberstadtu. Oba ideové proudy docházely uplatnění u Jana ze Středy, občas zamítajícího humanismus a doporučujícího *devocio*, ale u něho převažovala, myslím, nejvíce světská a formální *ars dictandi*. Stylová zdobenost převažovala i v Quadripartitu, jehož ideovým základem byly reformační moralizace se střídavým humanismem. U Jenštejna se pojila dovednost formální, básnická schopnost a humanizující obratnost jeho písní s reformátorským úsilím v jeho kázáních. Vůbec spisovatelský typ 14. stol. *rethor et poeta* potvrzoval blízkost reformačního kazatelství a básnictví, založeného na fabulistice, *ars dictandi* i humanismu. Reformátorským úsilím se projevovala také Postila Václava z Prahy, provinciála německých rytířů a faráře v Německém Brodě, který do ní často vplétal antická a humanizující exempla.

S realistickým zaměřením reformačního kazatelství a literatury souvisela společenská kritika. Již v Malogranatu vytýkal autor mnichům vady a vystihoval negativní typy společnosti na stejném aktualizovaném místě z Cypriána jako později Konrád v Tripartitu. Společenská kritika se stále ozývala v nářcích nad vyhnanou pravdou (spravedlností), které byly sice literární, ale měly podklad ve skutečnosti a ukazovaly na dobovou sociální nespravedlivost. Zdůrazňování ohledu na chudé byl topos, který nabyl výrazné formy soucitu s utrpením poníženého a pronásledovaného lidu v Karlově

době. Vystupňoval se v reformační odpor proti bohatství, proti mnohoobročnictví a svatokupectví. Na zač. 15. stol. v traktátě *De pluralitate beneficiorum* se autor ujímal kněžského proletariátu, tj. vrstvy zproletarizované inteligence, podobné té, z níž pocházeli vaganti, chudí žáci, skladatelé Zlechovských satir atd. Václav z Prahy kritizoval kazatele, kteří káží raději bohatým než chudým. V husitském hnutí, např. v tábořském radikalismu, se sociální cítění s chudinou změnilo v revoluční myšlenku společenské proměny. Reformační morali-za ce, i když byly podány v literární stylizaci, byly vyvolány potřebou kritiky vad a negativních rysů společnosti. Mluvílo se a psalo proti pýše, světské slávě, proti nadutým pro vědomosti, proti krutosti, proti rozkoším a smilstvu, proti závisti a hněvu, proti nestřídmosti, mnohomluvnosti a přepychu v oblékání. Horlilo se proti lakomství, proti přijímání darů, proti podplácení, proti uchvacování cizího majetku, proti odúmrtím, proti lichvě, proti vlastnictví u mnichů, proti typu skoupeho krále. V kázání proti lakomství říkal Václav z Prahy: *sic avaricia occidit papam, cardinales, patriarchas etc.* (Praha UK Č. Krumlov min. 250, f. 45b).

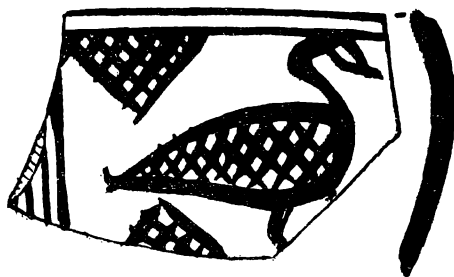
Reformace měla i aktuální prvky, platné ve všech dobách. Doporučovala se tělesná práce a zavrhovalo se *ocium*, např. v *Malogranatu* III 46. *Ocium* se zamítalo v *Quadripartitu* I 14, v *Cancellariích* Arnesti i v *Speculu monialium* Vojtěcha Raňkova. Práci doporučovaly *Quadripartitus* a *Nová rada*. Práci dělníků oceňoval Václav z Prahy: *Videmus ad experienciam, quod aliter fideles mechanici se nutriunt, aliter fures. Mechanici boni mane surgunt et tota die laborant, sed fures querunt necessaria, cum sol incipit declinare* (Krumlov min. 250, f. 7b). *Touha po míru* byla zřejmá z tendence proti válkám (sečím, Jelen v *Nové radě*, stejně u Michala Pražského, *De regimine principum* I 12, 13). Tato tendence se projevovala již u básníka Alexandreidy.

Středověk byl dobou rozporů a bojů, jež se odrážeo-

ly také ve volbě literárních a morálních témat, založených na sváru (certamina, controversie, spory, hádání). Český člověk, i když přejímal staré a cizí vzory, bojoval jimi o překonání starého, současného a cizího. „Bojování hříechův s šlechtnostmi“ bylo dlouhotrvající téma podobně jako Spor duše s tělem, *certamen rationis et consciencie*, svár vody s vínem. Jako aktuální síla odrážely „spory“ dobové rozpory a boje, vřadily se do reformace a s ní alegoricky kritizovaly reálné vady a sociální nespravedlivosti. Charakteristickým znakem českého vývoje je národní, třídní a ideový boj proti Němcům, vykořisťovatelům a římské církvi. Již v Kosmově kronice vystupovaly ještě jen znaky protiněmeckého odporu, který se výrazně projevil u Jindřicha z Isernie, v Alexandreidě a u Dalimila. Spojení boje národního a třídního se objevilo v literatuře, pokud vím, v 2. třetině 14. stol. Autor spisu *De Theutunicis bonum dictamen* ostře vytýkal Němcům, že obsadili výhodné hospodářské pozice v Čechách a že vykořisťují domácí obyvatelstvo. Zde splynuly ostré sociální rozpory s bojem národním; autor Čech tu podal výstižně obraz třídního a národního boje. Třídní protiklad byl mezi kritizujícím skladatelem Nové rady a vysokými zemskými a dvorskými úředníky a soudci. Zneužívání moci, lakomství a dravost vysokých feudálů popisoval skladatel Nové rady na řeřábovi, supovi a vlkovi, a proto soudím, že k nim také třídně nepatřil, nebyl to feudál, šlechtic. Od doby papežského schismatu r. 1378 konstatoval Jenštejn vnitřní rozkol mezi společenskými vrstvami. O rozdělení římského království u evropských národů mluvil Václav z Prahy: *regnum Romanorum in multis regnis et regibus est divisum, utpote Francie, Anglie, Polonie, Dacie, Ungarie, Boemie et sic de aliis* (o. c. f. 33 b). Uvnitř společenské vrstvy duchovenstva také pro různé dobové názory (odúmrtí, svátek Navštívení P. Marie) vznikaly rozpory a polemiky. Ostrý byl též boj proti mnichům. Třídní, národní a protirímský boj vrcholil vítězstvím českého lidu v husitské revoluci.

Tři zlomky geometrických váz

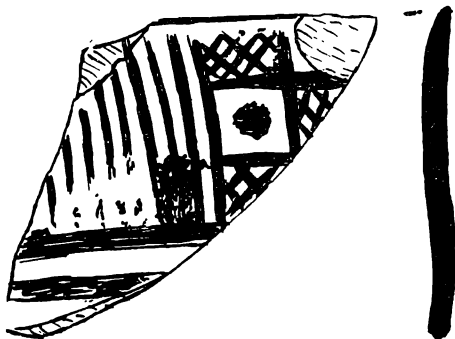
Ze zobrazených zlomků je nejzajímavější střep s kachničkou. Je uložen v Praze v soukromé sbírce, údajně pochází z ostrova Délu. Hlína je na povrchu světle hnědá s lehkým čokoládovým odstínem [engoba], na lomu šedá, modravá. Listr na vnější straně je tmavohnědý, čokoládový, vnitřní strana nádoby byla pokryta černým listrem. Rozměry fragmentu jsou 31×50 mm, tloušťka střepu cca 3 mm. Pod okrajem nádoby je v profilu malý schůdek; celá kresba je výborně zachovaná. Zlomek pochází z malé otevřené nádoby — skyfu, snad nejtypičtějšího tvaru subgeometrické keramiky ostrova Rhodu, i když geometrická keramika z ostrova Samu,



velmi blízká rhodské, má také podobné motivy¹. Na ostrově Délu bylo nalezeno velké množství těchto nádobek². Náš fragment je ještě z první poloviny 7 století — nasvědčuje tomu důsledné vyplnění plochy metópy křížem šrafovanými trojúhelníky, triglyf ze tří stran těsně za figurkou i onen schůdek pod okrajem³. Na pozdějších skyfech subgeometrických je ptáček situován volněji, výplňový geometrický ornament mizí⁴; poslední typy těchto skyfů se udržely až do závěru 7. století, jak ukazují hrobové nálezy ze Rhodu s korintskou keramikou⁵.

Druhý zlomek pochází z Attiky, stejně jako ostatní geometrické vázy ze sbírky prof. Salače, věnované Ústavu pro klasickou archeologii Karlovy university. Hlína je žlutohnědá se shodným jádrem střepu, typicky attická, listr černý a čokoládově hnědý. Zachovaný fragment je vysoký 43 mm,

široký 50 mm s tloušťkou střepeu cca 3 mm. Vnitřek nádoby byl potažen listreni, pod okrajem ponechán světlý pás, rozdělený dvěma pruhy listru na tři obvodové kružnice. Zlomek je velmi otřelý, některé části ornamentu nebylo možno ani překreslit. Lze předpokládat, že pochází z hrobu, stejně jako ostatní pozdně geometrické vázy ze sbírky prof. A. Salače, patřící do téže doby jako náš fragment.



Náš zlomek pochází z misky na nožce, podobná je v téže sbírce celá, i s víčkem⁶. Motiv tzv. velké šachovnice (na našem zlomku vpravo) se vyskytne na miskách s nožkou⁷ i na starších miskách podobného tvaru bez nožky⁸. Je to motiv typický pro vázy tzv. hustého stylu a vedoucí dílenský okruh tohoto stylu — dílny amfory Athény 897⁹ a dílny mnichovských džbánů, které snad představují dílnu jedinou¹⁰. Náš zlomek vznikl v době závěru attického geometrického stylu, asi uprostřed druhé poloviny 9. století.



Třetí zlomek je z geometrické vázy vyrobené v Korintu — tzv. protokorintské geometrické keramiky. Hlína je světle-

hnědá, listr tmavohnědý. Vnitřek nádoby je pokryt listrem kromě pásu při okraji, rozděleného dvěma pruhy listru ve tři obvodové kružnice. Výška fragmentu je 30 mm, šířka 38 mm, tloušťka střepu 4—5 mm. Zlomek pochází ze skyfu typu Johansen, *Les vases sicyoniens* tb. IX 4, v tomto provedení ho lze datovat do konce 8. až počátku 7. století př. n. l. Zlomek je uložen v Ústavu pro klasickou archeologii Karlovy university (ze sbírky prof. Salače).

J. BOUZEK

P O Z N Á M K Y

1. W. Technau, *Athenische Mitteilungen* LIV 1929, 9, obr. 2, 7.
2. Dugas-Rhomaïos, *Délos xv*, tab. 46—48.
3. Nejstarší typy jsou na Rhodu v hrobech výlučně s geometrickými vázami — srov. kantharos z hrobu 56 v Ialyssu — G. Jacopi, *Clara Rhodos* III, 98, obr. 91.
4. J. Frel, *Řecké vázy* 30, obr. 91.
5. Např. Ialyssos, hrob 21 (*Clara Rhodos* III, 48, obr. 37), Kameiros, hrob 5 (*Clara Rhodos* IV, 58, obr. 30).
6. Víčko, deponované v ústavu pro klas. archeologii již dříve, viz *Listy filologické — Eunomia* 1961, 22 tab. VII.
7. J. P. Droop, *The Annual of the British School at Athens* XII, 1905—6, 86 obr. 6 vpravo nahoře.
8. Kastiotēs-Filadelfeus, *Πράκτικα τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας* 1911, 119, č. 20; K. Kübler, *Keraméikos V/1* tab. 121, inv. 1317.
9. Jane M. Davison, *Attic Geometric Workshops*, New Haven 1961, 45—8.
10. J. Bouzek, Die attisch-geometrische Keramik im Nationalmuseum in Prag, *Sborník Nár. musea v Praze* XIII, 1959, č. 3, 121, 113.

Effigies Platonis nuperrime Athenis reperta

In via Hermae in puteo antiquo terra obruto J. Trepsiades anno 1961 reperit quinque parvas protomas marmoreas¹. Quarum unam Socratis imaginem esse recte coniecit vir doctissimus G. Daux², alteram vero Platoni adiudicandam esse mihi persuasum est³. Inde ab anno 1935, quo R. Boehringer corpus imaginum Platonis edidit⁴, haec effigies nostra serie temporis sexta apparet: T. Dohrn statuit unam Athenis, tunc in horologio Andronici, nunc in Museo Acropolitano⁵, altera asservatur Romae⁶, tertiam in Thaso insula e duabus partibus in unum coniunxit J. Marcadé⁷, quartam in Museo Vaticano recognovit G. Lippold⁸, quintam, parvum hermam bifrontem, Platonis ac Zenonis effigies exhibentem, mutilam, sed nihilo minus optimam, quae nunc exstat Lutetiae Parisiorum in Museo Louvre, olim breviter commemoravit Héron de Villefosse, sed sine imagine phototypica⁹, quapropter ab aliis omissa est — nunc eam publici iuris faciet vir doctissimus J. Charbonneau¹⁰. Tres iam novimus effigies Platonis Athenis repertas easque infimae aetatis — saec. II-III aerae n.¹¹. Alia effigies e numero protomarum simul inventarum¹² eandem fere personam repraesentat atque caput Musei Britannici 1949, quo sodalis quidam Herodis Attici significari videtur¹³. Itaque collectio illa tota eodem tempore orta¹⁴ in marmore reddit fortasse tres auctores ludi cuiusdam philosophici saec. II aerae nostrae exeunte florentis, in quo Socrates et Plato tamquam patroni venerantur.

J. FREI.

ADNOTATIONES

1. *BCH* 1961, 613, tabb. XIX—XXIII.
2. *ib.* tab. XIX.
3. *ib.* tab. XXI.
4. *Platon. Bildnisse und Nachweise*. Breslau 1935; cf. etiam K. Scheffold, *Die Bildnisse der antiken Dichter, Redner und Denker*, 74, 205, Ch. Pi-

card, *Manuel d'archéologie grecque, La sculpture III, 814sqq*; G. Lippold, *Griechische Plastik 273*; G. Hejzlar, *Listy filologické 1941, 136sqq*.

5. *AM 1938/39, 163sqq*.

6. *BCH 1952, chronique des fouilles*

7. *RM 1940, 90,9*

8. *Gal. Georg. 22- Die Skulpturen des Vatikanischen Museums III 2, 462sq, tab. 199.*

9. *Jdl 1907 Anz. 372 nr. 14.*

10. Praeterea notanda est imago recens e gypso expressa — unicum testimonium de Silanionis *statua* (G. Lippold, *Griechische Plastik 273, n. 8, tab. 99,1*) et fragmentum singulare in Serapieo Memphitico repertum (Ph. Lauer—Ch. Picard, *Les statues ptolémaïques du Sarapeion de Memphis 143sqq*).

11. Boehringier XIV- saec. II aerae n. ex, Dohrn — post medium saec. III aerae n, et nostra- saec. III aerae n. in.

12. *BCH 1961, tab. XXII.*

13. R. P. Hinks, *Greek and Roman Portraitsculpture, fig 40, p. 31*; H. Jucker *RM 1961 105 sq, tab. 35. 2, 36. 3, 37. 2.*

14. Socrates, Plato, vir ignotus in tab. XXIII occurrens non ad finem perducti sunt.

Znovu o latině v SSSR. Na zasedání Vědeckotechnické rady Ministerstva vyššího a středního školství RFSSR, jež bylo věnováno naléhavým otázkám, spojeným s nutností rozšířit vyučování studia pramenů a pomocných věd historických na sovětských historických fakultách, byly řešeny i jiné otázky, jež měly vztah k hlavnímu tématu. Mezi nimi byl i pozoruhodný požadavek zavést vyučování

latiny do řady sovětských středních škol. Volání po zachování pozitivních hodnot humanistického vzdělání ozývá se tedy nejen z řad klasických filologů, nýbrž v SSSR i se strany historiků.

psp

Oprava. V resumé přednášky Vlad. Procházky na námět Problém slovan-ského práva na straně 44 mělo být v ř. 21 správně vysázeno: *Koncepce . . . je dána i hledisky politickými.*

Latinský pamflet na Václava IV.

V pohnutých dobách jsou oblíbeným prostředkem ideologického boje mezi jednotlivými stranami popěvky, verše a pamflety. Bylo tomu tak i v době husitské i před tím, na samém počátku XV. stol., v době, kdy Václav IV. ztratil císařskou korunu a jeho postavení bylo čím dále tím vratčí. Máme z té doby řadu českých i německých popěvků a říkanek, jimž věnovali pozornost především Z. Nejedlý, Dějiny husitského zpěvu III, Praha 1955² a A. Kraus, Husitství v literatuře, zvláště německé, Praha 1917, výjimkou nejsou však ani verše latinské. Jejich účel byl též jako u popěvků v národních jazycích, měly však získávat především vzdělance.

Jeden z takových latinských veršovaných pamfletů, obsahově se hlásící do druhé poloviny r. 1402 nebo do r. 1403, který nebyl dosud znám, jsem našla šťastnou náhodou na předšádce rukopisu vratislavské univerzitní knihovny I 0 49 a vydala jej v LF 8 (83), 1960, 102—105. Zápis je značně otřelý, je nutno ho číst spíše podle smyslu než podle písmen a ani gramaticky a věcně není v něm vše jasné. Proto vyšly verše s otazníky a článek vyzněl nadějí, že se snad někdy najde jiný zápis, který pomůže vyřešit sporná místa a doplní konec básně, který ve vratislavském zápise zřejmě scházel. Tento další zápis se teď objevil díky monumentální práci H. Walthera, *Alphabetisches Verzeichnis der Versanfänge mittelalterlicher Dichtungen*, Göttingen 1959, v níž pod č. 5421 nacházíme vratislavskou báseň jen s poněkud odchylným incipitem *En rex Bohemus ratione non bene sanus* (vratislavské znění má *Si rex Romanus . . .*). Tento nový zápis je na místě, kde bychom jej asi nehledali, v Městské knihovně v Trevíru. V rukopisu této knihovny 2248/2191 z XV. stol. čteme na fol. 2r—3r 53 verše, z nichž některé se shodují s verši vratislavskými, ostatní je doplňují, takže teď můžeme poznat pamflet celý.

Ovšem ani zápis trevírský není originálem, a třebaže je pěkně a čitelně napsán, nevyhnul se ani on zkromoleninám, hlavně ve jménech Václavových rádců, takže se musíme pokusit o rekonstrukci původního textu na základě obou zápisů (zápis trevírský označujeme nadále *T*, vratislavský *V*). Oba pís-

ři kromě neúmyslných chyb měnili svou předlohu, již bylo spíše ústní podání než písemný záznam, jak je u pamfletu nasnadě, i vědomě podle vlastního názoru na Václava IV. (srv. např. *rex Romanus V x rex Bohemus T*), proto se nechceme kritickou kombinací obou zápisů dobrat jen původního znění pamfletu, ale i stanoviska jeho původního autora k Václavu IV. a jeho politice.

Jak tomu bývá u příležitostných básní a pamfletů dosti často, *facit indignatio versum*. Ani autor těchto veršů nebyl dobrým stylistou, natož pak básníkem, a ani v pouhém veršotepectví nebyl, jak se zdá, příliš zběhlý. Napsal své verše hexametrem, v němž se rýmují vždy jedna nebo dvě slabiky před césurou penthemimeres a na konci hexametru, občas mu však chybí ve verši slabika (v. 19), častěji je nutno číst nesprávně délky (v. 6, 15, 16, 17, 29, 34), jednou je v nepořádku i rým (v. 20), jindy pak se kvůli rýmu objeví ve verši slovo zcela zbytečné (v 51 *eorum*). Autor se sice snažil o ozdobný výraz (srv. archaický genitiv *tis* ve v. 31 a 54), celkově se však vyjadřoval tvrdě a neudržel rovnováhu mezi myšlenkou a jejím slovním vyjádřením. Tyto anomálie jsou příčinou, že ani dnes nemůžeme pamflet vydat bez otazníků a že se v něm opět objeví *crux philologorum*:

*En rex Romanus, racione non bene sanus,
Neronis morem sectans postergit honorem.
Insontes mactat, furibus, latronibus astat,
per Zúlum, Chudobam, Suchý Črt ceteros quoque nequam*

5 *devastat terras, procurat undique gwerras.*

*Villicas et nobiles personas atque civiles,
viros claustrales, plebanos et moniales
turbat, predatur, bona nulla sic operatur.
Consules equales simul eligit officiales.*

10 *Chus, Huler, Chusnik, Patriarcha, Wechta, †Kosuchlib
inducunt regem regalem frangere legem.*

*Federa et iura, Deus, hec cito perdere cura!
Conrad alchimista monach. †ingromant ciromanti,
phitonisant regi, quod non adhereat legi.*

15 *Consilium totum factum est omnibus notum,*

*quod propter fructum faciunt regem esse destructum.
Rex hoc consilio semper manet in exilio.*

Illustris care princeps, mea scripta notare!

Dic: ‚Alter Nero non sum nec adhuc ero!‘

- 20 *Si bene regnare vis, iam quoque post et amari,
pro cunctis vere debes Dominumque timere
cottidie gratum sibi prebendo famulatum
atque suos famulos cole propter eum, reperis quos,
dilige non modice, tunc semper respiciet te!*
- 25 *Hic simul in celis dignus mercede fidelis
carus fit talis tibi non nimium specialis;
tunc cognoscetur, quis heros vel servus habetur.
Nunquam, quit faris, quit fit vel erit, meditaris.
Sollerta grata sint verba premeditata,*
- 30 *semper sincerus sit sermo tuus quoque verus,
ne iures, caveas, dictum tīs ne retro vertas!
Si roget te quis, non dic: ‚Dabo,‘ quod dare non quis,
ne sint ventosa tua verba nec garrulosa!
Principis plus certa quam mercatorum sint verba!*
- 35 *Iuramenta cave, ne falsum decipiat te!
Si quis quem fedat, non mox tua gracia credat,
causas amborum perscruteris famulorum!
Sic quid, cur, quare iustum cernes cito vere.
Septuaginta due sunt discordes tibi lingue,*
- 40 *sic, vereor, mentes raro sunt convenientes.
Si quis honorat te flectendo genu caputque,
dic cito: ‚Salve,‘ si dignus sit, sibi lete,
trade manum per te, nunquam dorsum sibi verte!
Nunquam sis brutus, simul a virtute solutus,*
- 45 *criminis non servus, [ne] protervus, sis ne superbus,
insuper inimicis sevis nisi tempore litis,
non numerosus detractor invidiosus
sis neque verbosus, inopi non perniciosus,
ne sis zelator, ventris tradentis amator*
- 50 *vel subcalcator iuris vel dilapidator!
Cristi servorum potius collector eorum
sis pius et letus, humilis castus[at]que facetus,*

sis miserans, largus, iustus, constans simul Argus!

Ne suffundaris, rogo, tis racione fruaris!

55 *Sic capitis cella remanet ut testa novella.*

1 en T] si V — Romanus V] Bohemus T — 2 sectans T] st. ans V — postergit T] postergat V — 3 insontes T] si fontes V — 4 per Zulum Vi] per Zokulum T, Iacobum V — Suchý Črt Vi] Suché Čert V, Ziichicz T — quoque V] que T — 4 terras V] terram T — gwerras V] gwerram T — v. 6 vyn. V — 8 bona nulla V] milla bona T — v. 9 vyn. V — 9 simul eligit Vi] diligit simul T — 10 Chus V] Guga T — Huler Vi] Herler T, vyn. V — Chusnik V] Husing T — Patriarcha T] Petriach V — Wechta Vi] Wochla T, Theoriscoque V — Kosuchlib T] Richlik V — v. 11 vyn. T — 12 federa V] litteras T — Deus V] dens T — nec V] hos T — perdere T] prodere V — 13 alchymista T] alchmuti V — monach. T] vyn. V — ingromant T] ingrourat V — ciromanti Vi] aromanti T, nec non tyrannum V — 14 phitonisant T] prophetisant V — quod V] Dei T — adhereat V] ut hereat T — 15 est T] sit V — v. 16 vyn. V — 16 faciunt regem Vi] regem faciunt T — 17 rex T] ex V — hoc V] illo T — semper V] vyn. T — v. 18 vyn. V — v. 19 vyn. T — 19 nec adhuc Vi] 6 písmen zcela nečitelných V — v. 20—55 vyn. V — 22 sibi prebendo Vi] prebendo sibi T — 26 fit Vi] sit T — 28 faris Vi] facis T — jit Vi] sit T — meditaris Vi] mediteris T — 31 iuras Vi] iuras T — 34 quam mercatorum sint verba Vi] sint verba quam mercatorum T — v. 39—40 se svým obsahem hlásí už za verš 28, kde je patrně jejich původní místo — 39 sunt Vi] sint T — 40 vereor Vi] veror T — sunt Vi] sint T — 43 sibi Vi] situ T — 49 ne Vi] vel T.

Celá báseň je zarámována do pověsti obecně rozšířené, že král Václav není duševně zcela zdrav (srv. v. 1 a 55). Autor, který byl králi nakloněn patrně více, než se zdálo z neúplného zápisu vratislavského, vypočítává nejprve špatné činy, které škodí Václavově vladařské pověsti, odpovědnost za ně však přenáší jednak na vykonavatele králových příkazů (v. 4), jednak na členy Václavovy korunní rady (v. 10). Tuto radu také obviňuje, že pro vlastní prospěch krále ničí a že je příčinou, že král má navždy zůstat ve vyhnanství. Druhá část pamfletu je jakýmsi knížecím zrcadlem v kostce: radí králi, jak si má počínat, aby byl panovníkem řádným a zasloužil si obecné lásky; zbaví-li se svých chyb, uzdraví se i duševně.

Z odporu, který dává autor najevo vůči členům Václavovy korunní rady, z nichž mnozí pocházeli ze stavu měšťanského, poznáváme, že byl patrně přívržencem panské jednoty, která v červenci r. 1402 zajala Václava IV. a předala jej rakouskému vévodovi Albrechtovi, který jej měl držet ve vyhnanství (srv. v. 17). Z dalších veršů vidíme, že autor sám toto Václavovo zajetí těžce nesl a že by rád viděl, kdyby se Václav

znovu ujal své funkce. Jistou oddanost k Václavu IV. prozrazuje hned ve v. 1, označuje ho jako *rex Romanus*. R. 1402 byl Václav již císařské koruny zbaven, třebaže usiloval o její navrácení a jako císař římský se podpisoval i nadále. Ostatně, počítal-li autor s tím, že Václav dostane jeho verše do ruky (tomu se zdá nasvědčovat v. 18), nemohl ani jiného označení užít, nechtěl-li vyvolat jeho hněv. Ve v. 4 vypočítává autor muže, kteří královi pomáhají a podle názorů pánů pustoší zemi. Chudoba = Jan z Vartenberka a z Ralska a Suchý Čert = Hynek z Kunštátu a Jevišovic, jejichž jména uvádějí shodně *V* a *T*, jsou slavní „loupežníci“; proto opravují zřejmě porušené *per Zokulum T* x nedoloženému *Iacobum V* na *per Zulum*; Jan Zúl z Ostředka byl Václavovým přívržencem a stejně jako Suchý Čert hejtmanem moravského markraběte Prokopa; proti Zúlovi především mířil hněv pánů a přivedl ho 13. července 1404 na šibenici, pod níž ho provázal Jan Hus (srv. F. M. Bartoš, Čechy v době Husově, Praha 1947, str. 209); proto pokládám za pravděpodobné, že se ve zkomolených zápisech skrývá jeho jméno. Je obecně známo, že se Václav IV. obklopoval milci, především z městského stavu, a dosazoval je i do korunní rady. Tito milci byli ve značné nemilosti u většiny panstva, které vytlačovali z rozhodujících posic ve státě, a proto počítá autor jejich volbu mezi královy špatné činy (v. 9). Ve v. 10 uvádí jejich jména. Oba zápisy, *T* a *V*, se shodují jen ve dvou jménech: *Chusnik*, jímž je míněn buď Heřman Choustník, spíše však jeho bratr Beneš Choustník, a *Patriarcha* (ve *V* zkomolené na *Petriach*), kterým byl jako patriarcha akvilejský označován Václav Králík z Buřenic, vedoucí činitel Václavovy korunní rady v letech 1396—1416 (srv. uv. LF, str. 104). Různovětní *Chus V* x *Guga T* činí pravděpodobným, že na prvním místě ve verši (patrně z metrických důvodů) byl uveden Hus. Na rozdíl od prof. Bartoše hledám v něm spíše Mistra Jana než Mikuláše z Husí (srv. uv. článek v LF). Rým na konci hexametru upozorňuje na to, že druhá slabika jména *Chusnik* má být v thesi třetí stopy. Z toho vyplývá, že *V* vypustil jméno, které *T* čte *Herler*. Snad se nemýlím, shledávám-li v něm Zikmunda Hulera, podkomořího od r. 1387, který požíval měrou zcela ojedinělou královy přízně za služby, jež mu prokazoval

v boji s arcibiskupem Jenštejnem a za odboje panstva, až se stal r. 1405 obětí svých odpůrců (srv. Bartoš, uv. sp. passim, zvláště str. 53—54). Závěr v. 10 je v obou zápisech zřejmě zkomolen. *Theorisco* ve *V* je Šimon Teříšek z Chudobic, jeden z drobných Václavových dvořanů (srv. uv. LF); ve verši, jak jej rekonstruuujeme, jeho jméno z metrických důvodů být nemohlo; kromě toho ostatní mužové v tomto verši jmenovaní vynikali nad Teříška značně svým významem a důležitostí, proto se domnívám, že jeho jméno dosadil do neúplné verše až písař vratislavský. Ve jméně *Wochla* zápisu *T* se snad skrývá Konrád z Vechty, který byl Václavovým oblíbencem od r. 1395 a vystoupil na královu obranu i v době jeho zajetí v roce 1402 (srv. Bartoš, uv. sp., str. 220). U posledního jména ve v. 10 nezbývá zatím než udělat *crux*; ani *Rychlík V* ani *Kosuchlíb T* nejsou doloženi a nevím, kdo by tak mohl být označen. S Konrádem z Vechty, mincmistrem, biskupem olomouckým a posléze werdenským se patrně setkáváme znovu ve v. 13, neboť Konrádova oblíba u krále se vysvětlovala jeho znalostí alchymie a nekromantie. Nekromantické znalosti Konrádovy vyvolávají otázku, zda by se v závěru verše nemělo číst spíše *necromanti* místo *ciromanti*, jímž nahrazují rukopisné *aromanti*; rozhodují se přesto pro čtení *ciromanti* proto, že toto znění je bližší formě v zápise a jeho smysl je zcela dobrý (hadači z ruky). Ať však na konci verše čteme *necromanti* nebo *ciromanti*, musíme předpokládat, že rým v thesi třetí stopy připadá uprostřed slova *alchimista*; rýmy uvnitř slova se ve středověku vyskytují, v každém případě je čtení *alchimista* pravděpodobnější než těžko vysvětlitelné *alchmuti* ve *V*. Slovo *ingromant T* ani *ingrourtat V* nedovedu vysvětlit; spíše než sloveso bychom zde čekali jméno osoby, jež spolu s Konrádem věštila králi, že nebude dbát zákona. Jakýmsi protějškem v. 14 a 15 je český popěvek, datovaný Nejedlým, cit. sp. str. 348, nejspíše do července r. 1411:

*Mikulaj otrubník,
Kunrád čarodějník,
králi lstivě radili
a svú čest tak zmazali.*

Je-li, jak se zdá, Konrád veršů latinských a českých jedna

a táž osoba a míní-li se jím skutečně Konrád z Vechty, bude patrně nutno uvažovat o novém datování tohoto českého po-
pěvku.

Zbývá vysvětlit v. 19. Neronem jako náš v. 1 a 19 nazvali současníci Václava IV. několikrát, protože, jak praví Ludolf Zaháňský v Tractatu de longevo schismate, prý buď z žertu, nebo ze šílenství se pokoušel zapálit Prahu (AÖG 60, 1880, 418). Brabantský diplomat Edmund de Dynter pak zaznamenal ve své kronice historku, která nám umožní lépe doplnit nečitelná pís-
mena ve v. 19, než jsme to učinili v uv. LF: *Audivi eciam de eo dici, quod quadam vice, videns ad quemdam parietem scriptum: Wenceslaus, alter Nero, statim accepta creta manu adiunxit hec verba: Si non fui, adhuc ero* (citováno podle Bartoše, uv. sp. str. 481). Domnívám se, že v. 19 naráží právě na tuto historku; autor ovšem nesouhlasí s Václavovou reakcí na hanlivý nápis a přeje si, aby byla právě opačná. Ostatní verše vytykají Václavovi vady, jež mu vyčítají všichni kronikáři, a radí mu ke správnému chování; nejasností v nich není, pouze v. 39—40 by bylo lépe zařadit hned za v. 28.

Srovnáním obou zápisů a rekonstruovaného znění si nyní ověříme různost názoru na Václava IV. u původního autora pamfletu a u obou jeho písařů. Jistě byli všichni přívrženci panské jednoty, proto verše napsali a opsali. Původní autor však nadále ctil Václava jako císaře římského, a třebaže si přál, aby vyhověl panské jednotě a vzdal se milců, pokládal za správné, aby opět vládl Václav sám a ne Zikmund či někdo jiný. Písař trevírského zápisu byl zřejmě Němec, jak ukazují např. zkomoleniny jmen; patrně uznával, že Václav byl právem zbaven císařské koruny, a proto jej označil jen *rex Bohemus*. Osobní nenávisti k Václavovi asi nechoval, verše si zapsal jen jako doklad toho, jak české země od Karlovy smrti poklesly (po našem pamfletu začal totiž psát verše *O Praga, Praga, mors cesaris est tua plaga* = H. Walther, cit. sp. č. 12 875). Osobní nenávisti k Václavu IV. byl naproti tomu vyvolán zápis vratislavský, který vypuštěním v. 6, 9, 16, 18, 20—55 dodal pamfletu ostřejšího zabarvení; přípisek, který připojil vratislavský písař poděl těchto veršů (citován v uv. LF, str. 102), vysvětluje, proč měl Václava tak nerad: král prý přál husitům, kteří pustošili Slezsko. A. VIDMANOVA

Dva listy M. Matouše Collina z Chotěřiny

V archivním materiálu města Štrasburku se zachovaly dvě zajímavé literární památky, podrobněji osvětlující vztah M. Matouše Collina k proslulému basilejskému knihtiskaři Janu Oporinovi¹ a ke štrasburskému kazateli Konrádu Hubertovi.² Je to Collinův vlastnoruční básnický list z r. 1559 a prozaický dopis z r. 1564, psaný rovněž vlastní rukou Collinovou.³

Obě památky se týkají jednání, které se rozvinulo mezi Collinem, Hubertem a Oporinem o vydání některých Collinových básnických prací. Víme o něm z Collinova listu, zasláného dne 29. října 1556 Kašparovi z Nydbrucka, tajnému radovi krále Maximiliána II.⁴ Collinus žádá v tomto dopise Nydbrucka, aby zdržel vydání jeho veršů u Oporina a Huberta do té doby, než dostanou do rukou opravené znění jeho básní, které jim na jejich výzvu poslal prostřednictvím lipského knihkupce Ondřeje Heyla.

Collinus se chopil zajisté rád příležitosti k uveřejnění svých veršů, na jejichž otisknutí v Čechách nemohl za vlády Ferdinanda I. ani pomyslet. Je dobře známo, jaké nesnáze míval Collinus pro své luteránské smýšlení a jak těžce na něho doléhaly tísnivé poměry, které ho r. 1558 zbavily i universitního lektorátu.⁵

V básnickém listě z 8. srpna 1559, dochovaném ve štrasburském archivu, dává Collinus Hubertovi souhlas s vydáním svých veršů, které mu na jeho vybídnutí zaslal:⁶

*Clarissimo theologo, pietate, doctrina et virtute prestanti
d. Conrado Huberto etc., d. et amico suo reverenter colendo
Argentorati*

S. D.

*Cur mea stridenti modulata poemata plectro,
Huberte, vobis miserim,
novit Oporinus, quondam cui plurima scripsi
intentione de mea.
Ac, si scire cupis causam, tu causa fuisti
eius rei primaria.*

*Pagina permovit tua me, qua scripta requiris
ab omnibus piis pia.*

*Ergo, quod est a me missum tibi, iuris id esto
tui. Preme hoc vel edito.*

*Bene ac feliciter vale, vir clarissime, meque in numerum
tuorum amicorum recipe. Pragæ sexto Idus Augusti. Anno Domini
1559. Matthæus Collinus.*

Marně však čekal Collinus na vydání svého básnického díla. Po několika letech, 9. března 1564, se proto obrátil na Konráda Huberta dopisem, v němž žádá o navrácení svých veršů v obavě, aby jeho dílo nepřišlo nazmar v případě, že Hubert již nepomýšlí na jeho vydání. Vyslovuje naději, že za vlády Maximiliána II. bude snad moci vydat své básně ve vlasti. Ponechává však Hubertovi na vůli, aby si jeho verše u sebe ponechal, má-li dosud v úmyslu je vydat.

*Reverendissimo et clarissimo viro, d. Conrado Huberto
apud Argentoratenses verbi Dei ministro etc., suo d. et amico
observando in Christo*

S. D.

*Reverendissime ac clarissime vir, provocatus ante aliquot
annos publica pagella a te edita, in qua meum quoque nomen
inter alios multos adscriptum erat, quos incitabas ad conferenda
sua sacra poemata pro conflando iusto quopiam opere pro gloria
Dei et publica ecclesię Dei utilitate, dederam ad te non pauca
eiuscemodi poemata et quidem ita dederam, ut ea tibi ceu pro-
pria dedicarem et attribuerem facta potestate statuendi de illis,
quęcunque tuo placerent arbitrio, non addubitans fore, ut aliqua
ex tanto acervo a te delecta in publicum essent proditura. Quę
spes quia me fefellit neque exemplum omnium istorum poematum
mihi reliqui ita dispositorum, quemadmodum ea ad te mi-
seram, iccirco te maiorem in modum oro, ut, quoniam fortassis
animi tui propositum de editione talium poematum mutavisti,
eadem mihi remittere velis. Amo enim, ut mos est omnium pic-
torum et fictorum, foetus meos nec velim eos interire et nunc
sub serenissimo nostro rege Maximiliano dabitur fortassis nobis
liberior, quam hactenus, potestas efferre etiam in publicum nos-*

tros pios cantus, de quibus hactenus vix hiscere ausi fueramus. Hoc officio non potes mihi ullum gratius præstare et confido te, piissimum hominem, voto huic meo non esse refragaturum. Et ego vicissim, si quid unquam tibi potero gratificari, non committam, ut me ingratum experiare. Quodsi in tuo adhuc perstas proposito et poemata ista mea edere paras, tum volo ea istic relinqui ac potius excusa quam scripta et sola cum fenore et augmento ad me remitti. Responsonem mihi dari cupio, quam vel d. Oporino, si non prius licebit, ad futurum feriis s. Bartholomei mercatum Francoforti reddendam curabis. Feliciter vale. Pragæ in Boiemis VII. Idus Martii anno Domini 1564. Matthæus Collinus.

Dva roky po napsání tohoto listu, dne 4. června 1566, Matouš Collinus zemřel. Obširný list, který mu poslal Hubert r. 1567, jej tedy již nezastihl naživu a rovněž se mu již nedostalo do rukou druhé vydání jeho díla *Harmoniae univocae in odas Horatianas*, které pořídil Konrád Hubert na jaře r. 1568.⁷ Vydání *Harmonii* považoval Hubert za jakousi předeheru k vydávání dalších Collinových děl (*praeludium quoddam collectaneorum sacrorum*⁸). Avšak teprve r. 1573 se mu podařilo přemluvit tiskaře Bergera, aby vydal další Collinovy básnické práce. Neprodalo se však ani šedesát výtisků, a proto chtěl Berger rozprodat ostatek na makulaturu. Marně se asi snažil Konrád Hubert pozměněním názvu a připojením Collinova životopisu učinit dílo proslulého českého humanisty žádanějším a zachránit je před zkázou.⁹

DANA MARTÍNKOVÁ

POZNÁMKY

1. O Janu Oporinovi viz Allgemeine deutsche Biographie 24, Lipsko 1887, str. 381—387; K. Schottenloher, Bibliographie zur deutschen Geschichte im Zeitalter der Glaubensspaltung 1517—1585, II, Lipsko 1935, str. 106. Zde uvedena další literatura.

2. Bližší údaje a další literaturu o Konrádu Hubertovi zaznamenává ADB 13, Lipsko 1881, str. 261—263 a Schottenloher I, Lipsko 1933, str. 373.

3. Obě památky jsou uloženy ve štrasburském archivu u sv. Tomáše. Za upozornění na ně děkuji prof. P. O. Kristellerovi, za obstarání mikrofilmu Základní knihovně ČSAV.

4. List vydal F. Menčík, *Dopisy M. Matouše Kollína z Chotěřiny a jeho přátel ke Kašparovi z Nydbrucka, Praha 1914, č. 44, str. 91—97.* Část tohoto dopisu, obsahující seznam Collinových prací, zaslanych Ondřeji Heylovi, je dochována též v dopise Nydbruckově Konrádu Hubertovi z 26. I. 1557. (Menčík op. cit. str. 94, pozn. 2.) Týž úsek dopisu (s menšími odchylkami a s některými chybami, zejména v seznamu Collinových prací) se chová i ve štrasburském tomášském archivu [s nadpisem: *Extractum ex literis Matthæi Collini*].

5. O tomto období Collinova života pojednává m. j. A. Truhlář—K. Hrdina, *Rukověť I, Praha 1918, str. 397—398.* B. Ryba, *Matouš Collinus a jeho vergiliovská universitní čtení, sborník Pio vati, Praha 1930, str. 100—104.* R. Urbánek, *Novoutrakvistický humanista Matouš Kollin z Chotěřiny a starší tradice husitská, Časopis přátel starožitností 64 (1956), str. 70—72.*

6. Collinus užil metra Horatiovy 14. a 15. epódy (hexamet + iamb. dimetr).

7. První vydání vyšlo r. 1555 ve Wittenberce. Viz *Rukověť I, str. 414 až 420.*

8. Tak je nazývá ve svém listě Tomáši Mitisovi z 1. 7. 1568. Tento list je pramenem, z něhož se dovídáme o zmíněném dopisu Hubertově Collinovi z r. 1567 a o 2. vydání *Harmonií*. Mitis jej otiskl ve svých *Hymnodiích* z r. 1576 (UK 52 F 64, adl. 10, f. A 1b — A 2b). Přetiskl jej F. F. Prochaska v *Miscellaneen der Böhmischen und Mährischen Litteratur, Prag 1784, str. 413—415.*

9. O Bergerově vydání Collinova díla a o Hubertových snahách víme z jiného listu Hubertova Tomáši Mitisovi, otištěném v *Mitisových Hymnodiích* z r. 1577 (UK 52 F 64, adl. 12, A 2b — A 4b) a přetištěném u Prochasky op. cit. str. 427—430. Srv. též J. Jireček, *Jan Hodějovský, Pojednání KČSN VI, 12, Praha 1884, str. 69.* *Rukověť I, str. 420* směřuje údaje obou dopisů a přisuzuje Bergerovi vydání *Harmonií* z r. 1586(!).

Lukánské a kampánské vázy v Československu

Přípravné práce k soustavnému zpracování lukánských a kampánských červenofigurových váz si vyžádaly několik cest z Austrálie do Evropy, aby bylo možno prostudovat materiál v různých muzeích z přímé autopsie. Koncem roku 1961 jsem mohl navštívit Prahu a shlédl jsem italiotské vázy v tamějších sbírkách; následující poznámky podávají na tomto podkladě celkový přehled o lukánských a kampánských vázách v ČSSR.¹ Studijní pobyt se mohl uskutečnit díky laskavosti docenta Frela, kterému jsem rovněž zavázán za českou verzi těchto řádek a řadu poukazů.² Vázy reprodukované na tabulkách jsou označeny hvězdičkou.

LUKÁNSKÉ VÁZY

Čtrnáct ukázek v čs. sbírkách představuje dobrý výběr z práce hlavních lukánských malířů v celém časovém rozsahu od r. 430 př. n. l. do konce 4. stol. Vázy z okruhu Malíře z Pisticci a Malíře Amyka, jež se dříve označovaly jako protoitaliotská skupina A³, lze považovat za přímý počátek lukánských červenofigurových váz. Podařilo se totiž prokázat souvislost mezi nimi a rozvinutým lukánským stylem skupiny Malířů Kreusy a Dolona a Malíře Choefor. Malíř z Pisticci, jehož začátky sahají k r. 430 př. n. l., je v Československu dobře zastoupen dvěma ukázkami:

*L 1 — zvoncový kráter, Plzeň, Západočeské muzeum 8327. A) žena v chitónu a plášti, Eros se strigillem, mladík v himatiu. B) tři mladíci v himatiích. Tab. II.

*L 2 — zvoncový kráter, Brno, Uměleckoprůmyslové muzeum 12723, A) tři mladíci s holemi. B) tři mladíci v himatiích. Tab. II—III.

První je zvláště výrazný příklad raného stylu Malíře z Pisticci, zejména v podání hlav a drapérií, i v znázornění mladíků na reversu, jejichž repliky se vyskytují na velkém počtu jeho váz. Charakteristický je rovněž meandr s ondřejskými kříži na obou stranách vázy pod výjevy. Prostřední mladík reversu brněnského kráteru s drapérií, napjatou přes přední část těla a přehozenou téměř v pravém úhlu přes levé před-

loktí, má také řadu těsných paralel na mnoha vázách tohoto malíře⁴.

Současný Malíř Amyka a následovníci obou (Malíři Kreusy a Dolona) nejsou zastoupeni v československých sbírkách, ale ústav pro klasickou archeologii Karlovy University získal nedávno vázu, která je výborným příkladem pozdní práce Malíře Choefor⁵. To je pokračovatel tradice školy Kreusa—Dolona a představuje třetí generaci lukánských malířů; jeho činnost spadá do let 360—330 př. n. l.

L 3 — zvoncový kráter, Ústav pro klas. archeol. KU(—). Schází nožka. A) oděná žena mezi dvěma nahými mladíky. B) tři mladíci v himatiích.

Zvláště charakteristické je znázornění obou nahých atletů na obversu i pojednání ženské postavy mezi nimi.

V druhé skupině lukánských váz této doby se silně projevuje vliv soudobých apulských malířů, a to jak běžného, tak i zdobného stylu, s nimiž se setkáváme v apulské vázové produkci od doby kolem poloviny 4. stol. Nejvýznamnějším představitelem apulského zdobného stylu v Lukánii je Malíř Primato⁶, od něhož známe velký počet váz. Jeho rané práce jsou velmi blízké stylu apulského Malíře Lykurga. Protože však v Lukánii byl Malíř Primato odříznut od střediska produkce váz v Apulii, má jeho kresba sklon k degeneraci a také ve výběru námětů dochází u něho k poklesu od náročnějších mytologických výjevů jeho raných prací k monotónnímu repertoáru Erotů, efebů, žen a Nik pozdějších váz. Karlova Universita má čtyři výrazné ukázky této fáze jeho činnosti, které budou publikovány, až bude dokončena jejich restaurace:⁷

L 4 — amfora panathenajského typu, Ústav pro klas. archeol. KU(—). Fragmenty, neúplná. A) mladík v plášti doleva. B) nahý mladík držící palmovou větev.

L 5 — amfora panathenajského typu, Ústav pro klas. arch. KU (—). Fragmenty, neúplná. A) Eros s pravou nohou opřenou o pilířek drží věnec. B) hērōon s vavřínovou větvíčkou.

L 6 — nestoris (2), Ústav pro klas. archeol. KU (—). Fragmenty, neúplná. A) žena v chitónu a himatiu. B) sedící mladík drží palmovou větev.

L 7 — nestoris (3), Ústav pro klas. archeol. KU (—). Fragmenty, neúplná. A) žena v chitónu a himatiu s palmovou větví. B) oděný mladík.

„Panathenajská“ amfora i nestoris jsou oblíbenými formami tohoto malíře, který dovede na jejich povrchu obratně rozhodit složité ornamentální motivy. Náměty jsou celkem jednoduché, ale znázornění héraa na reversu L 5 je zajímavé jak pro typ stavby, tak i kvůli vavřínové větvičce, kterou malíř umístil dovnitř. Na všech postavách pozorujeme jeho charakteristické pojednání drapérie se zaokrouhlenými záhyby, příznačné ostré profily a typické zakončení ženských účesů, které vzadu připomínají trojzubec.

Trochu mladším současníkem Malíře Primato je Malíř Neapol 1959⁸, který s ním těsně souvisí. Jeho styl se velmi podobá kresbě Primato, jen je tvrdší a méně pečlivý. Drobnější ukázkou jeho práce představuje:

L 8 — oinochoe (2), Mnichovo Hradiště (zámek) 1910. Nahý mladík s přehozenou chlamydou běží doleva mezi stélou a keřem.

Výrazným příkladem poslední fáze lukánských váz, jejichž styl se zcela standardizoval, je:

*L 9 — hydrie, Národní muzeum v Praze 1892. V. 29, 7 cm. Nahý mladík podává věnec ležícímu nahému mladíku. Malíř akrobata. Tab. I.

Její původce je pozdní pokračovatel Malířů Primato a Neapol 1959, kterého jsem nazval podle amfory panathenajského typu v Turině⁹, na jejímž obversu je znázorněn akrobat na koni. Charakteristické pro něj jsou poměrně malé hlavy, nedbalé znázornění prsních bradavek a pupku, který je posazen neúměrně nízko. Tento malíř dosud není uveden v odborné literatuře.

Hlavním lukánským malířem, který se inspiroval běžnou apulskou produkcí, zvl. Malíře z Tarpoley a jeho následovníků, je Malíř z Rocanova¹⁰, nazvaný podle lokality v Lukánii, kde se našel velký počet jeho váz ve velkém hypogeu. Jeho náměty se opakují až do omrzení; jde vesměs o bezobsažné znázornění efébů a žen. Malíř má zálibu v ornamentech florálního rázu; zejména příznačné jsou dva tvary: jeden se podobá kornoutu na zmrzlinu, druhý připomíná dětského papírového draka. Časté jsou též černofigurově provedené ornamenty. Zdobil velké i drobné tvary, tři velké vázy jsou v Praze, z nichž jedna má mimořádný význam:

L 10 — volutový kráter, Národní muzeum v Praze (10/60). V. 81 cm, bez uch 70, 5 cm. Reliéfní gorgoneia v medailonech. A) hrdlo: žena a mladík u lútéria, žena a mladík; bāň: nahoře tři ženy, dole dva mladíci s lútériem doleva. B) hrdlo: dva mladíci a dvě ženy; bāň: nahoře sedící mladík s ptákem, žena, dole žena s flétnou, sedící mladík, nahý mladík. *Zprávy JKF* 3, 1961, 127nn, tab. za str. 128 (B) (J. Frel).

L 11 — nestoris (2) Národní muzeum v Praze (PA 8). V. 46, 5 cm, bez uch 39, 5 cm. A) mladík mezi ženami (jedna drží zrcadlo, druhá věnec). B) mladík se situlou mezi ženami (jedna drží schránku, druhá míč). *Zprávy JKF* 3, 1961, 128n, tab. před str. 121 (B) (J. Frel).

L 12 — lebes gamikos, Ústav pro klas. archeol. I 757. Neúplný, zach. v. 18, 8 cm. A) žena s fíalou, mladík s věncem. B) podobně (jen zbytky dolní části). Údajná provenience (Terni v Umbrii) může znamenat jen místo, kde byla váza zakoupena. *Studia antiqua A. Salač oblata* 149nn, tab. III. (A. Hejna).

Jak již konstatoval J. Frel v citované publikaci vázy, L 10 má zvláštní význam: je to jediný volutový kráter tohoto malíře a jeho největší váza. Co se týče provedení, stojí za zmínku zvláště: 1) ženská drapérie; na ní často závěsy s přívěskem ve formě tří bodů; 2) podání vlasů; použití růžového potahu povrchu; 4) použití ornamentálních prvků, o nichž byla zmínka výše. Také nestoris je velmi charakteristická pro kresebný styl našeho malíře; navíc jsou tu také černofigurové palmety (na hrdle), které měl ve velké oblibě.

Závěrem zbývají ještě dvě drobné vázy zdobené ženskými hlavami, které jsou velmi blízké hlavám na vázách Malíře z Roccanova:

L 13 — malý lebes gamikos, Ústav pro klas. archeol. KU E 10. Schází víčko a ucha, v. zachované části 8 cm. A) hlava mladíka. B) totéž.

L 14 — lekanis s víčkem, Národní muzeum v Praze 2472. V. 10 cm, prům. 10 cm. Víčko: A) hlava mladíka doleva. B) totéž doprava. Na obvodu víčka vislé zigzagy. Na obvodu spodní části vislé plaménky.

Úplně shodné profily zdobí řadu váz, jedna z nich byla nalezena ve zmíněném hypogeu v Roccanova¹¹, což potvrzuje těsnou souvislost s dílem našeho malíře.

K A M P Á N S K É V Á Z Y

Červenofigurové kampánské vázy¹² lze zhruba rozdělit na produkci dvou hlavních středisek: Kapua a Kumy. Časová mez jde v obou případech asi od r. 360 do konce 4. stol. př. n. l. V Kampánii byla ovšem již v 5. století izolovaná místní produkce, jejíž výrobky tvoří zábavnou skupinu ne-

ohrabaných imitací atických váz, zvl. nolských amfor. Beazley nazval skupinu Sova na pilířku podle námětu několika váz.¹³ Hlavní zajímavost této podivuhodné skupiny je v řadě zobrazených námětů: často jde o neobvyklé mýty, nebo témata, jejichž výklad je nejistý. Ale jediná ukázka tohoto druhu v Československu má zcela běžné znázornění:

K 1 — amfora s tordovanými uchy, Bratislava, Slovenské muzeum 5/44, (jedno ucho je doplněno). A) muž v plášti. B) muž v plášti opřený o hůl.

Vázy kapujského střediska lze rozdělit do tří škol, vzájemně nezávislých, i když ve stylu jsou určité vztahy. Prvá začíná Malířem Kassandry, pokračuje pak jednak Malířem Errera a jeho kolegy Malíři z Caivana a Laghetta, jednak Malířem Parrishovým a skupinou méně významných pracovníků, kteří s ním souvisí. Druhá kapujská škola začíná Malířem z Kapuy a jeho druhy; na ně navazuje obsáhlá Skupina AV, která se tak nazývá podle městečka Avella, kde bylo několik váz nalezeno. Není však pochyby, že výrobky této skupiny pocházejí z Kapuy. Skupina AV zahrnuje Malíře z Frignana, Malíře bílé tváře (Whiteface painter), Malíře Danaoven, což jsou hlavní malíři velkých váz této skupiny; vedle toho je tu velký počet druhořadých pracovníků, kteří zdobili menší vázy standardními náměty jako postavy žen v drapérii, nahých mladíků, a ženské hlavy z profilu.

Malíř Ixiona a jeho následovníci představují poněkud pozdější fázi kapujského střediska; pravděpodobně navazují na první zmíněnou školu. Její závěrečnou barbarizovanou etapu koncem 4. stol. představují vázy Malíře siamských dvojčat a Malíře proužku (Fillet painter), o němž bude ještě podrobnější zmínka.

V Československu je devět váz kapujské produkce. Většinou jsou to druhořadé výtvořy, ale představují dobrý reprezentativní výběr. Nejvýznačnější z nich je:

*K 2 — aryballovitý lékythos, Brno, Moravské muzeum 79/S. Sedící mladík a stojící mladík s oštěpy. Tab. IV.

Tato váza patří do okruhu Malíře Parrishova a vyzdobil ji Malíř v Würzburgu, kde je jeho eponymní váza — lebes gamikos¹⁴. Brněnskému lékythu je velmi blízký *aryballovitý

lékythos v Ashmolean Museum v Oxfordu, který reprodukuje rovněž na tab. IV.¹⁵ Oba mají tentýž neobvyklý vzor na hrdle. Na postavách paní a služky na oxfordském lékythu vidíme rovněž příznačné pojednání drapérie, jež tvoří obloukovité řešení nad pasem.

Dvě drobné vázy s ženskými hlavami patří k obsáhlým skupinám takovýchto nádobek, přidruženým k Malířům Kassandry a Errera:

*K 3 — aryballovitý lékythos, Národní muzeum v Praze (678/BD). V. 12 cm. Ženská hlava z profilu. Kodaňská skupina C. Tab. VI.

*K 4 — aryballovitý lékythos, Národní muzeum v Praze (1889). V. 15,5 cm. Ženská hlava z profilu. Skupina s tečkovaným sakkem. (Dotted-saccos group). Tab. VI.

Typickým tvarem kampánské keramiky je:

*K 5 — amfora s jedním uchem, Národní muzeum v Praze (2052/0). V. 35,8 cm. A) žena s čelenkou a zrcadlem. B) mladík v plášti. Tab. V.

To je výborný příklad běžné práce Malíře Ixiona. Vysoký klasovitý účes obou postav je pro něj velmi charakteristický.

Ze Skupiny AV je v ČSSR jen řada menších váz, většinou zdobených ženskými hlavami.

K 6 — lebes gamikos, Národní muzeum v Praze (2971/0). V. 12,5 cm. Značně doplněn. A) hlava ženy doprava. B) totéž doleva. Malíř Madrid 11135.

*K 7 — peliké, Národní muzeum v Praze (687 BD). V. 13 cm. A) hlava satyra. B) hlava mladíka s věncem. (Minor AV). Tab. VI.

K 8 — víčko lekanidy, Národní muzeum v Praze (653/BD). V. 5 cm, dm. 10 cm. A) hlava mladíka. B) hlava ženy. J. Boháč, *Kerčské vázy* obr. 31 (B) [Minor AV].

K 9 — oinochoé (3), Národní muzeum v Praze (1885). Mladík, opřený levým loktem o pilířek, drží v levici situlu, v pravici číši. (Minor AV).

Jen prvou z těchto váz je možno přiřknout tvůrci — Malíři Madrid 11135; její téměř přesná replika je v Britském Muzeu ¹⁶. Všechny ostatní jsou běžná druhořadá produkce Skupiny AV.

Závěrečnou fází produkce kapujského střediska výborně reprezentuje:

*K 10 — zvoncový kráter, Národní muzeum v Praze (—). V. 43 cm, bez nově doplněné nožky 36, 5 cm. A) jezdec, B) sedící žena. Tab. III.

To je vynikající příklad práce Malíře proužku (Fillet painter). Právě jeho charakteristický prvek je zde na obversu:

široký proužek jakoby z visících plných kroužků. O tomto malíři, jenž je svým způsobem velmi významný, není dosud žádná studie. Protože pražská váza je opravdu reprezentativní kus, doufám, že o něm uveřejním podrobnější stať v Československu. Hlavní jeho znaky jsou: 1. vlnitý ornament na lemu drapérie, 2. záliba v znázorňování výšivek a ptáků (u K 10 na obversu), 3. svérázná postava sedící ženy, 4. v ornamentice čtverec rozdělený na čtyři šachovnicová pole, 5. válcovitý tvar zvoncového kráteru.

Kumy, druhé středisko kampánské keramiky, mělo velmi početnou produkci. Lokalizace je zcela bezpečná, potvrzují ji vykopávky v Kumách¹⁷. Byla to asi jedna hrnčířská dílna; můžeme spolehlivě doložit tři etapy jejího vývoje:

1. Cumae A: Malíř CA (= Cumae A) a jeho druzí — Malíř New York Gr 1000, Malíř APZ, u něhož se projevuje silný apulský vliv (APZ je zkratka pro Apulianizing) a jejich kolegové¹⁸.

2. Cumae B: jejich bezprostřední následovníci v druhé generaci — Malíř Nicholson a Skupina s kosočtvercem (Rhomboid group).

3. Cumae 3: pozdní následovníci Skupiny s kosočtvercem — Malíř BM F 247¹⁹ a Skupina Teano-Tübingen.

Charakteristické rysy celého seskupení Malíře CA jsou: 1. rozsáhlé použití přidané běloby a žluti, případně výrazný růžový slip, později i další barvy, 2. hojná znázornění bojovníků v samnitské zbroji, 3. ženské poloakty, 4. kultovní a náhrobní výjevy. Ženské hlavy v profilu jsou zde rovněž populární dekorací; jejich znázornění je však stylově zcela odlišné od ženských profilů na vázách vyráběných v Kapui.

V Československu jsou dvě ukázky stylu CA:

*K 11 — amfora s jedním uchem, Národní muzeum v Praze (2045/0). A) mladík v himatiu. B) totéž. (Small CA). Tab. V. (A).

K 12 — skyfos, Brno, Moravské muzeum (83/S). A) sedící žena. B) mladík. (Small CA, pozdní).

Náročnější a pečlivěji vypracovaný kus, který svědčí o něco pokročilejším vývoji, je:

K 13 — hydrie, Brno, Moravské muzeum (73/S). V. 42 cm. Dvě ženy u stély, na níž sedí mladík v bílé tunice. *Časopis moravského muzea* 35, 1950, 325, obr. 3 (V. Hochmannová).

Váza patří k skupině LNO (Lausanne — Nostell — Orvieto) uvnitř práce Malíře CA; je to výborný příklad pro námět, přidané barvy i typickou kompozici. Nejbližší paralela k ní je hydrie v Neapoli²⁰.

Dobře jsou v československých sbírkách zastoupeny vázy s ženskými hlavami stylu CA. Standardní typ představují:

*K 14 — menší zvoncový kráter, Národní muzeum v Praze (1043/0) V. 17,3 cm. A) ženská hlava v profilu. B) mladík v plášti. *Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-arts* 16, 1960, 35, obr. 16—17 [J. Gy. Szilágyi]. Tab. VII. (A).

K 15 — menší zvoncový kráter, Mnichovo Hradiště (zámek) 1899. A) ženská hlava v profilu. B) mladík v plášti.

Jednodušší styl bez přidaných barev představuje:

*K 16 — aryballovitý lékythos, Národní muzeum v Praze (PA 756). Hlava ženy v profilu. Tab. VI.

Pozdější stupeň vývoje v okruhu Malíře APZ představuje:

*K 17 — menší zvoncový kráter, Brno, Uměleckoprůmyslové muzeum (2627). V. 14,8 cm, dm. 12,3 cm. A) hlava ženy v profilu. B) totéž. Tab. VII.

Konečně poslední etapu představují dvě zřejmě provedené nádoby:

K 18 — flakón, Ústav klas. archeol. KU (E 9). V. 14 cm. Hlava ženy v profilu. *Graecolatina Pragensia* 1, 1960, 34, tab. I 2,4 (J. Frel).

K 19 — flakón, Národní muzeum v Praze (589/BD). V. 13,7 cm. Hlava ženy v profilu. *Graecolatina Pragensia* 1, 1960, 34, tab. I 1 (J. Frel)

Skupinu, která zahrnuje ještě dva obdobné flakóny, pojmenoval dr. Frel po zesnulém R. Hakenovi, který společně s ním rozpoznal, že oba pražské flakóny jsou z téže ruky.²¹

Stupeň Cumae B zastupuje jediná váza:

*K 20 — hydrie, Národní muzeum v Praze (2060/0). V. 26,3 cm. Žena s hrozny a sítulou u oltáře. Malíř Kodaň 244. Tab. V.

Její původce je kolegou Malíře Nicholsonova. Příznačné pro něj jsou tyto detaily: špičatá sfendoné, pojednání vlasů a pupek, který prosvítá drapérií, jež tvoří pod ním dva polokruhové záhyby.

Poslední stupeň Cumae C je v ČSSR zastoupen dvěma ukázkami:

*K 21 — flakón, Národní muzeum v Praze (688/BD). V. 14,5 cm. Ženská hlava v profilu. Tab. VII.

*K 22 — víčko lekanidy, Národní muzeum v Praze (2053/0). A) hlava ženy v profilu. B) totéž. Tab. VI.

Váz tohoto typu s ženskými hlavami je veliký počet v různých muzeích a sbírkách. Charakterizuje je sakkos, z něhož vyčnívají vlasy svázané stuhou, špičatý nos, ostrá brada, skvrna červeně na tváři, růžový slip na sakku a na palmetách. Všechny tyto vázy jsou produkty téže dílny a souvisí těsně s prací Malíře BM F 247, který kreslil podobné ženské profily, zvláště na horní ploše držadel lekanid. K 21 patří do Skupiny se štíhlým listem (Tall leaf group), nazvané podle soustavného výskytu jediného značně protáhlého palmetového lístku, těsně při znázorněné hlavě²². Z nevydaných váz sem patří také *flakón z muzea v Troyes²³, jehož detail reprodukuje na tab. VII. K 22 patří ke Spupině Teano, jež zahrnuje velký počet lekanid i flakónů, nalezených jednak v Teanu, jednak přímo v Kumách. Závěrečnou úpadkovou etapu již po naší skupině představuje víčko dřívě ve sbírce Matschově²⁴, které bylo jediné ze všech seskupených váz publikováno²⁵.

Pravděpodobně rovněž ke kampánským vázám patří:

K 23 — miska s rybami, Praha, Uměleckoprůmyslové muzeum (1109/K).

Výlučné použití teček jako výplně rybích hlav, jež tu pozorujeme, je běžné v Kampánii, ale také v Paestu²⁶; ovšem styl misky odpovídá spíše kampánským vázám.

A. D. TRENDALL
(Canberra)

POZNÁMKY

1. Přehled italiotských váz se podává v úvodcích ke každé kategorii v katalogu těchto váz ve vatikánském muzeu. A. D. Trendall, *Vasi italioti ed etruschi a figure rosse* I—II, 1953—1955 (dále se cituje *VIE*); týž napsal souhrnné pojednání v knize G. A. M. Richter, *Handbook of Greek Art*, str. 347—353. Dále viz R. M. Cook, *Greek Painted Pottery*, str. 193—201, a nejnověji A. D. Trendall, *Atti del VII. congresso di archeologia classica* II, (1961), str. 123—141.

2. J. Frel publikoval již některé vázy sám a vedle toho uveřejnil dva seznamy italiotských váz s atribucemi malířům; převážně jde o jeho vlastní atribuce. Zahrnují tyto vázy: *Listy filolog.* 1955, str. 299—300 L 1, 2, 9, 11, 12, K 1, 13, 18, 19, 20, 21, 22; *Listy filolog.* 1956, str. 244 L 8, K 5, 7, 9, 11, 15.

3. K protoitaliotským vázám viz A. D. Trendall, *Frühitaliotische Vasen* a příslušné úseky *VIE*.

4. Např. Louvre G 489 (*CVA* 3, Id 33, 46); Lecce, *Conte Romano* 2 (Bernardini, *La Rudiae Salentina*, obr. 47) a Neapol Stg. 35.

5. Viz A. D. Trendall, The Choephoroi Painter, *Studies Robinson II* 114—126 a *Postscript* k témuž článku.

6. Viz zvl. J. D. Beazley *AJA* 1939 633 a A. D. Trendall *VIE* I 5 nn.

7. Malíře určil rovněž J. Frel.

8. Viz *VIE* I 6n.

9. Torino 4482 (*CVA* IV G 6,6—7). Další jeho vázy jsou např. olpé Neapol 1803, hydrie Louvre K 528 a Kodaň 12 (*CVA* 6, 242, 2). Závěrečnou etapu dokládají barbarizované vázy jako Torino 4472 a 4485 (*CVA* IV G 7, 1—2 a 6,8—9), nebo Paříž, Cab. Méd. 1034 (De Ridder, *Cat.* tab. 30). Snad bude možno uveřejnit na podkladě pražské vázy podrobnější pojednání.

10. Většina jeho váz je uveřejněna v *CVA* Taranto IV Gr, tab. 1—8. O malíři viz zvl. J. Gy. Szilágyi, *Bull. du Musée Hongrois des Beaux-Arts* 14 1959, 21—27 a J. Frel, *Zprávy JKF* 3, 1961, 127—129.

11. Oinochoé {1} Taranto I. G. 8199; srov. těž aryballovité lékythy Kodaň 282 (*CVA*/6 tab. 271,3) a Reggio di Cal. 1147 a amforu s odsazeným hrdlem v Nostell Priory — na všech jsou analogické hlavy.

12. O kampánských vázách viz vedle bibliografie v pozn. 1 zvl. J. D. Beazley, Groups of Campanian Red-Figure *JHS* 1943, 66nn. a A. D. Trendall, The Cassandra Painter and his Circle, *Jahrbuch der Berliner Museen* 2, 1960, 7—33.

13. *V. Pol.* 77; *JHS* 1943, 66. Sova na pilířku je zvl. na Berlin F 2993 (Cook, *Zeus* III, tab. 60) a Leningrad St. 1598 (*tamtéž* str. 388, obr. 254).

14. E. Langlotz, *Kat.* č. 879 tab. 248.

15. Č. 1919.25; v 18,2 cm.

16. Starý katalog 1605.

17. *Mon. ant.* 22 1914.

18. Užitečné poznámky o malíři CA a jeho družích viz A. Cambitoglou, *Some Campanian Vases in Manchester*, str. 12nn; A. Stenico *EAA* II 237; J. Gy. Szilágyi, *Bull. du Mus. Hongrois des Beaux-Arts* 16, 1960, 21—40 a 19, 1961, 19—31.

19. viz A. D. Trendall, The painter of B. M. F 63, *Apollo* (Salerno) I 1961, 29.

20. T 61, *NSc* 1931, 591, obr. 14.

21. *Graecolatina Pragensia* I, 1960, 34.

22. Srov. Kodaň 431 (CVA 6 248 5), Compiègne 1076 (CVA 26,8) a lekanis ze San Paolo Belsito (NSc 1941, 89, obr. 3).
23. Troyes 51, V. 23,5 cm: (ex Louvre ED 930).
24. CVA Wien- Matsch 16,6.
25. s vičkem ex Matsch spojil K 22 J. Frel — *Listy filolog.* 1955, 300.
26. Viz A. D. Trendall, Paestan Addenda, BSR 27, 1959, 12n.

LUCANIAN AND CAMPANIAN VASES IN CZECHOSLOVAKIA

(Summary)

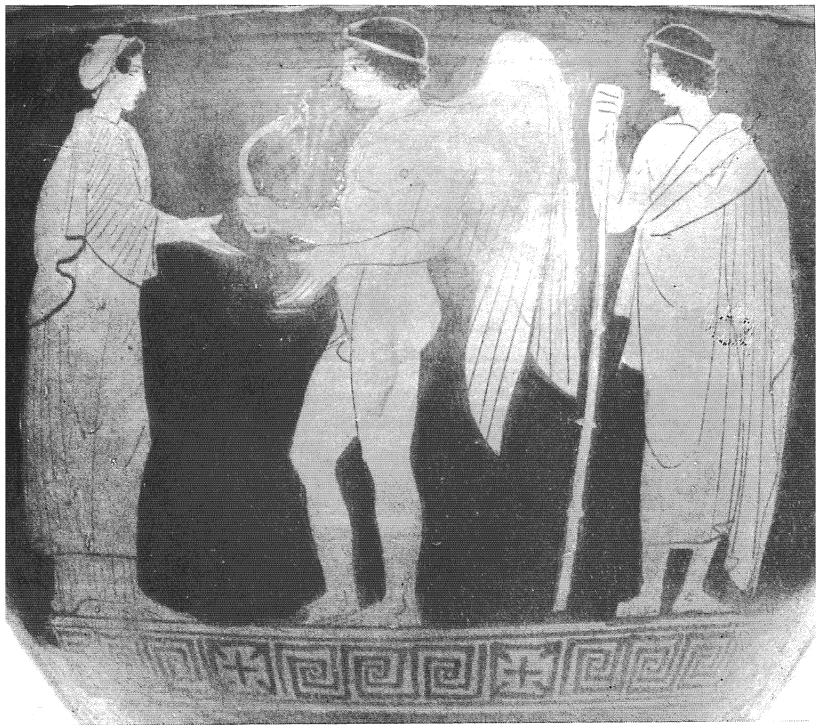
The preceding article gives a survey of the 14 Lucanian and 23 Campanian red-figured vases in Czechoslovakia, the majority of which the autor was able to study during a recent visit to Prague.

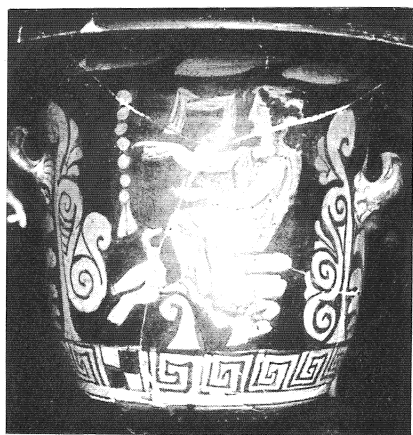
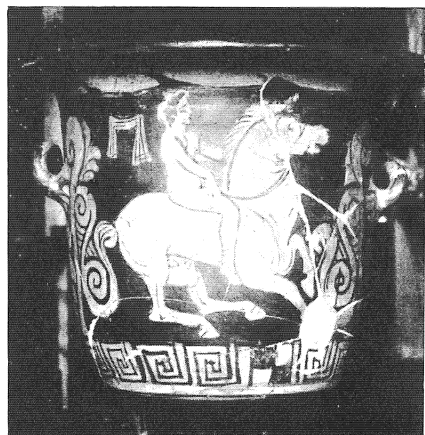
Of the Lucanian vases the most important are two bell-kraters by the Pisticci Painter — *L 1, pl. II, *L 2, pl. II—III in Plzeň and Brno respectively, four fragmentary vases by the Primato Painter -L 4, 5, 6, 7 and a fragmentary krater by the Choephoroi Painter -L 3 in the University of Prague, a large volute-krater L 10 and a nestoris L 11 by the Roccanova Painter in the Prague National Museum (other vases by him or near him are L 12, L 13, L 14; L 9 is by the Painter of Naples 1959) and a hydria by the Acrobat Painter in the same collection *L 9, pl. I.

The Campanian vases include an Owl — Pillar Group amphora in Bratislava — K 1, a squat lekythos in Brno *K 2, pl. IV. by the Würzburg Painter — a follower of the Parrish Painter (a close squat Oxford — 1919, 25, pl. IV. is also by him), a bail amphora *K 5, pl. V, by the Ixion Painter and a late bell-krater by the Fillet Painter *K 10, pl. III, both in the Prague National Museum, a large CA hydria in Brno — K 13 (two minor CA are *K 11, pl. V, and K 12), together with a number of vases of the Cassandra — Ixion circle (*K 3, pl. VI, *K 4, pl. VI), of the AV (K 6, *K 7, pl. VI. K 8) and CA (*K 14, pl. VI. K 15, *K 16, pl. V, *K 17, pl. VII, K 18, K 19) groups decorated with female heads, of which the most interesting are two late Cumaean pieces in the National Museum of the Teano Group — *K 21, pl. VII (together with *Troyes 51, pl. VII), and *K 22, pl. VII. (K 9 is a minor AV, *K 20, pl. V. is CB, by the Painter of Copenhagen 244, K 23 is a fish plate, probably Campanian).

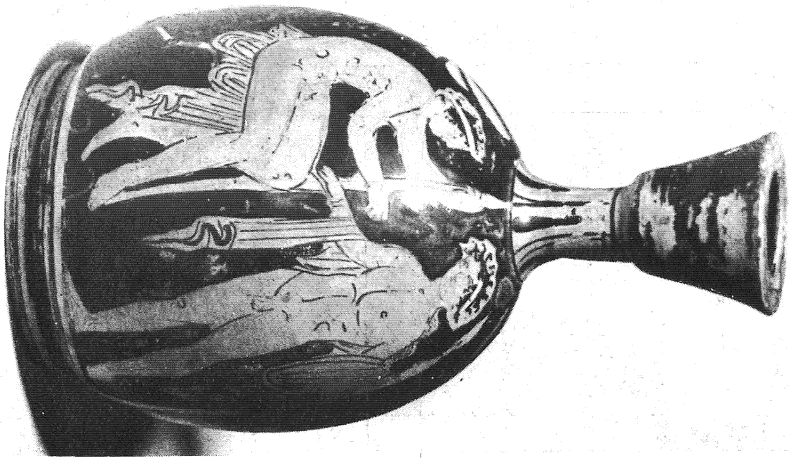
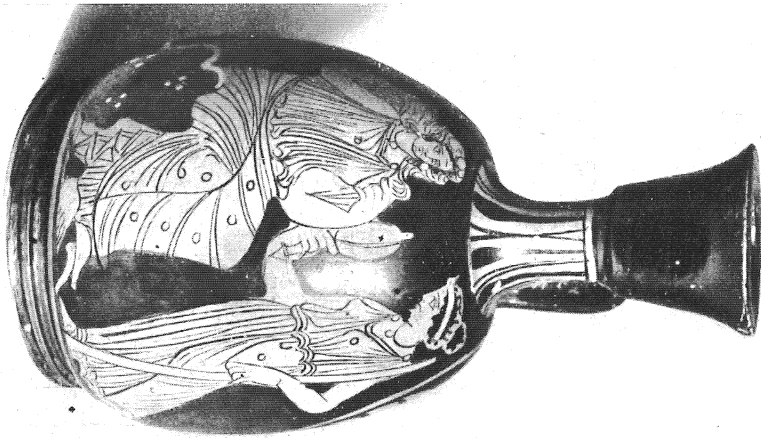


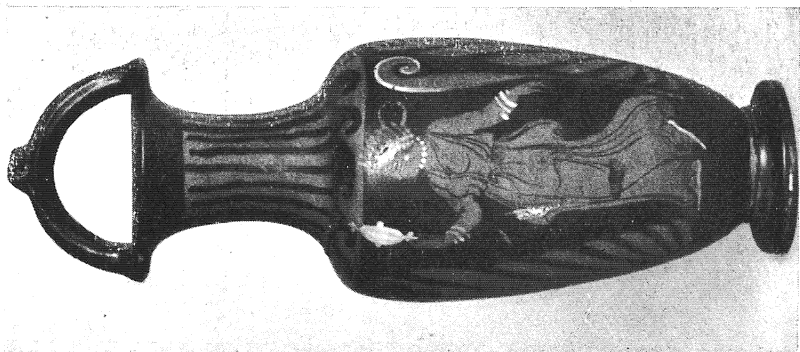
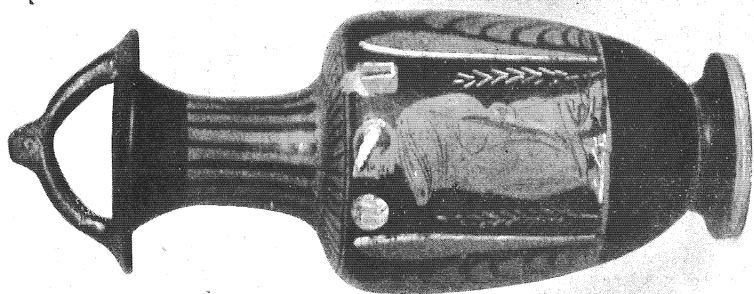
TAB. II.



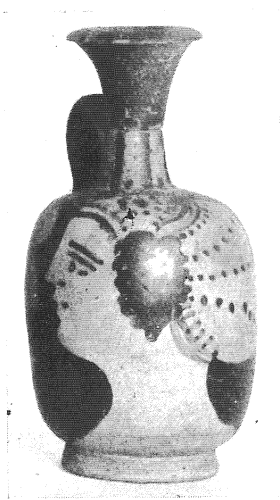


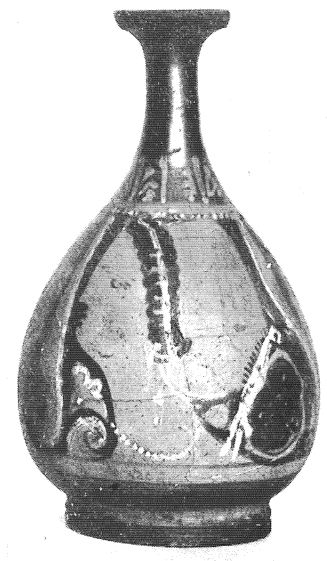
TAB. IV.

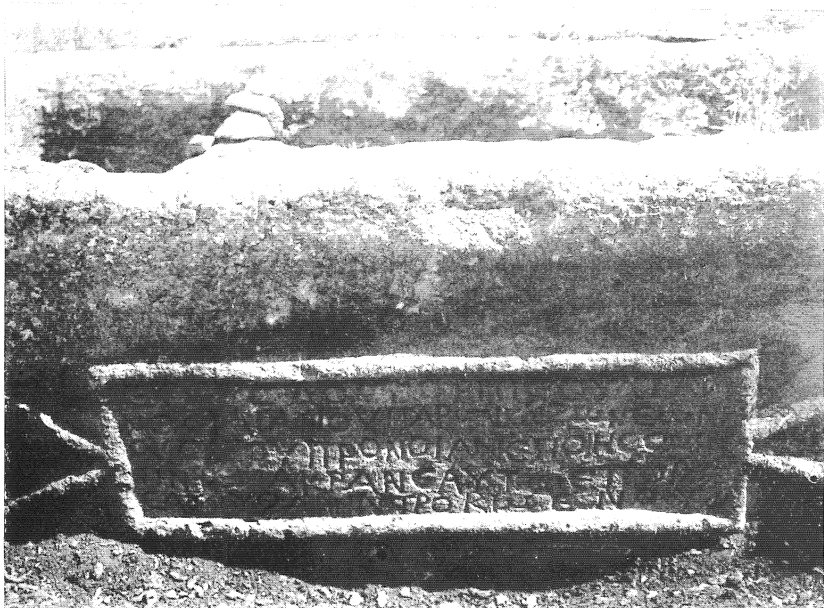




TAB. VI.







Reprodukce snímku Bedřicha Hrozného

K článku na protější straně

Bedřich Hrozný a řecká epigrafie

Dne 25. prosince 1924 uveřejnil prof. B. Hrozný v Národních listech na str. 10 článek *Z mých potulek Syrii*, v němž vypráví mimo jiné o tom, jak navštívil vesnici Tell Akbarin západně od Aleppa a tam „nedaleko zřícenin z doby římské nalezl a z části dal dvěma Arabům odkopati velký sarkofág s řeckým nápisem.“ Nyní se nalezl v pozůstalosti akademika A. Salače dopis, týkající se tohoto sarkofágu. Prof. Hrozný jej napsal na dvou stránkách osmerkového formátu a datoval v Aleppu 16. 9. 1924. Obálka s adresou se nezachovala, ale z oslovení, z obsahu větší obálky, v níž je dnes dopis vložen, a konečně z rukopisných poznámek je zcela jasné, že adresátem byl prof. František Groh, učitel a předchůdce A. Salače na filosofické fakultě Karlovy university.

Aleppo, 16/9 24.

Slovutný pane profesore,

ve středu dne 10. září jel jsem za archeologickými účely na západ od Aleppa, při čemž upoutaly moji pozornost též ruiny u vesničky Tell Akbarin, ležící asi 33 km na západ od Aleppa (na jihovýchod od Dany). Zdržel jsem se na chvíli a zvěděl po delším vyptávání, že na sev. svahu pahorku se nalézá nápis. Vyhledal jsem jej a poznal, že je to starý řecký sarkofág. Dal jsem z části hlínu, zakrývající sarkofág, dvěma arabskými mladíky odkopati a ofotoграфoval jsem pak tento nápis. Sarkofág vězí úplně v zemi, pouze tato jeho strana je volná.

Dovoluji si Vám poslati fotografii nápisu spolu s fotografií tellu samého k lask. jakémukoliv použití. Na fotografii tellu jsem křížkem naznačil místo, kde se a s i sarkofág nalézá.

Bylo mi řečeno, že před několika dny místo to navštívil franc. inženýr jeden, který prý nápis též ofotoграфoval. Posílám Vám jej proto ihned; zda byl již dříve zpozorován, nevím, to lze však, myslím, snadno zjistiti.

Libo-li, raďte uveřejniti i fotografii okolí, na níž jsou vidět i ruiny tohoto místa. I tento obrázek vzbudí snad leckde zájem. Opsat nápis jsem bolužel nemohl, spěchal jsem. Tyto dny se chystám do Mesopotamie do údolí Chaburu, na sever od Dêr-êz-Zaru.

S výrazem oddané úcty

Prof. Dr. Bedř. Hrozný.

Pod podpisem následuje ještě adresa v Dêr-ez-Zaru.

K dopisu jsou přiloženy dvě uvedené fotografie a na malém lístku prozatímní neúplný přepis nápisu, pořízený F. Grohem, který však, pokud jsem mohl zjistit, nikdy nápis nepublikoval, snad proto, že už se chystal soubor řeckých a latinských nápisů ze Sýrie, v jehož prvním svazku z r. 1929 pod číslem 505 je uveden i tento sarkofág jako ineditum (L. Jalabert - R. Mouterde, *Inscriptions grecques et latines de la Syrie I*, Paris 1929), ovšem bez fotografie a ve znění, které se poněkud liší od čtení, jak je můžeme kontrolovat podle fotografie (viz obr.).

Obec nazývají vydavatelé Tell 'Aqibrîn a o nápisu samém uvádějí toto: *Au S. du village, sur la face O. d'un sarcophage récemment découvert, dans un cartouche à queues d'aronde*. Kopii pořídil Froment a Mouterde, každý zvlášť. O fotografování se nemluví a není zcela jasné, co znamená, že nápis byl nedávno objeven; není tedy ani jisté, zda se tento údaj vztahuje na francouzského inženýra, o němž se zmiňuje Hrozný. Rozhodně je škoda, že F. Groh nevyužil ihned iniciativy Hrozného.

Uvedeme nápis ve znění, jak byl publikován Mouterdem:

Ἔτους δὸς Ὑορπιέου λ'. Γαίανος
Γαίανου παρῶν καὶ ζῶν ἐωνίου
ο[ἰκ]ίου πρόνοιαν ἐποιησάμην,
τήνδε μάκρᾱν ἔαντῶ ἐποίη-
σα τοῦ θανῶν προκομμένου.

Roku 274, 30. dne měsíce Gorpiaia. Gaianos syn Gaianův živ a zdráv jsem předem myslil na věčný přibyték, tento náhrobek jsem si postavil, když se blížila smrt.

Roky jsou počítány podle antiochijské éry, rok 274 = 222 n. l. Na poměrně pozdní dobu ukazuje ostatně jak sarkofág sám, tak také pravopis: Ὑορπιέου, ἐωνίου, θανῶν, προκομμένου.

Nově získaná fotografie není bez užitku ani dnes, poněvadž nám může pomoci na několika místech k přesnějšímu čtení: doplnění ο[ἰκ]ίου v ř. 3 uvádí Mouterde až v komentáři; pohlédneme-li blíže na fotografii, vidíme, že druhé písmeno je velmi porušeno a nelze je přečíst, avšak třetí rozhodně nevypadá jako *καρρα*. Proto doplnění je správné jen podle smyslu. V témž řádku na konci přepisují vydavatelé ἐποιησάμην, ačkoli na fotografii je jasně vidět ἐποιησόμεν: tato

záměna *omikron* za *alfa* v některých tvarech se objevuje v Sýrii v době římské častěji. Konečně v ř. 4 je možno podle fotografie bezpečně číst τήν τε místo τήνδε, takže pak obě části věty lépe navazují na sebe: ... *a postavit jsem si náhrobek* ...

L. VIDMAN

FRIDERICUS HROZNÝ ET EPIGRAPHIA GRAECA

(Argumentum)

Sarcophagum IGLS I 505 vidit iam die 10 mensis Septembris 1924 Fridericus Hrozný, qui imaginem tituli lucis ope factam eodem mense misit Francisco Groh, professori universitatis Carolinae Praagensis. Ex hac imagine elucet supplementum ο[ίκ]ον v. 3 exempli tantum gratia allatum esse, v. 3 ἐπιουσόμην pro ἐπιουσάμην et v. 4 τήν τε pro τήνδε legendum esse.

Vykopávky Herakleje.

V zimě roku 1960—1961 ukončila svou práci v Policoro u Tarentského zálivu (nikoli u Neapolského, jak se uvádí v cit. zprávě) druhá archeologická expedice zkoumající antické město Heracleu. Iniciátorem a vedoucím vykopávek byl italský prof. Nevio de Grassi, práce se zúčastnili též stu-

denti heidelberské university pod vedením západoněmeckého profesora B. Neutsche. Výsledkem průzkumu byl objev starověkých sídlišť, náležejících období od 4. stol. před n. l. do doby helénistické. Konečné závěry bude však možno učinit teprve po dalším archeologickém výzkumu. (*Voprosy istorii* 7/1961, 203). -esv-

De Bohuslai Hassensteinii et Augustini Moravi epistulis

Commentationem nostram in tria capita divisimus, quorum primum est de Bohuslai Hassensteinii epistularum corpore ab Augustino Rivulo (Potuček) Budapestini edito et doctis nostratibus adhuc paene ignoto, alterum de Augustini Moravi litteris ad Bohuslaum Hassensteinium missis, quas Rivulus edere praetermisit, cum acceptas etiam a Bohuslao litteras opere suo complecti decrevisset, tertium de duabus epistulis, quibus idem ille Augustinus opinionem, quam de Erasmi Rotterodami libris habebat, cum Stanislao Thurzone, familiari suo, communicavit.

I.

Cum libellos sua fata habere sciamus, vix tamen quisquam erit, quin vehementer admiretur, quam peculiari fortuna sit usum Bohuslai Hassensteinii a Lobkowicz epistularum opus Augustini Rivuli cura compositum et post auctoris mortem, quam ille a. 1942 obiit, typis vulgatum, quod quamvis intra Bohemiae fines a cive nostro esset elucubratum et nobilis Bohemi litteras contineret, tamen inde ab anno 1946, quo officinae Hungaricae prelum reliquerat, tria fere lustra extra patriae terminos remanebat, antequam in bibliothecas nostras reciperetur. Cuius opusculi mentionem J. Macůrek, Brunensis universitatis professor, primus fecisse videtur, qui libellum viris philologiae peritis iudicandum aestimandumque commendavit (ČMM 1950, p. 69), neque tamen effecit, ut operi gravissimo et ad investigandam antiquitatem utilissimo aditus ad nostrates litterarum studiosos patefieret. Quare cum a. 1959 recentissimum Bohuslai epistularum corpus in praecipuis bibliothecis nostris frustra quaesissem, per Iaroslauum Ludvíkovský, qui et ipse in universitate Brunensi bonas artes profitetur, a Iosepho Macůrek impetravi, ut omnium pagellarum exemplaris, quod ex Hungarica peregrinatione domum advexit, imagines lucis ope factas ad me mitteret, qua pro benevolentia me utrique viro docto gratias quam plurimas debere libenter fateor.

Inscribitur Rivuli libellus sic: *Bohuslaus Hassensteinius baro*

a Lobkowicz, Epistolae. Accedunt epistolae ad Bohuslaum scriptae. Edidit + Augustinus Potuček (In p. II *Rivulus* appellatur, quam nominis formam Latino sermoni magis idoneam tenere instituimus.) *MCMIVL. — Egyetemi Nyomda, Budapest.* Prodiit opus in *Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum*, a Ladislao Juhász administrata, quam singularis doctrinae viri monumentis Latinae humanitatis denuo editis saepe ornarunt. Bohuslai Hassensteinii scriptis in Bibliotheca illa vulgandis B. Ryba primus operam navavit, qui auctoris illius opuscula oratione soluta scripta praeter epistulas a. 1937 edidit vita Bohuslai breviter adumbrata et paucis annotationibus, quae ad textum emendandum maximi erant momenti, additis. Quam edendi normam non est secutus Rivulus, qui vitam Bohuslai copiosiore multis et doctis annotationibus auctam praefixit et multa iudicia, quae viri docti de Bohuslao fecerunt, adiecit et libros de vita operibusque Bohuslai elucubratos diligentissime enumeravit et textum ipsum plurimis notis illustravit et tabulas eorum, qui Bohuslai epistulas antea ediderant, accuratissime confecit. Cuius facti, sit licet in una et eadem librorum serie inauditum et novum, rationem tamen probabilem reddere possimus, si consideremus, quae sibi uterque vir doctus in edendis Bohuslai operibus proposuerit. Nam cum Ryba a. 1933 Bohuslai opuscula oratione soluta scripta, exceptis epistulis accuratissime edidisset et longiore praefatione Bohemica annotationibusque plurimis illustrasset, in volumine novum a. 1937 in „Bibliotheca“ vulgandum ea tantum selegit, quae lectoribus exteris et Bohemicae linguae ignaris usui esse poterant. At contra Rivulus et nostratibus et exteris perfectum epistularum Bohuslai opus praebere voluit, cum vetus litterarum Hassensteinianarum corpus a Iosepho Truhlář a. 1893 in lucem prolatum sagacissimis annotationibus criticis, quas Ryba epistularum textus emendandi gratia elucubratas una cum operibus oratione soluta scriptis a. 1933 edidisset, superatum esse videret. Quaerat fortasse quispiam, cur Ryba notas criticas sine textu tunc ediderit. Nam qui apparatus criticum confecit, idem toti operi edendo par esse videtur. Epistulas tamen a. 1893 vulgatas cum Ryba denuo prodituras desperaret, supplementum saltem criticum ad Iosephi Truhlář librum pertinens composuit. At quod hic desperabat, Rivulo

fortuna ultro obtulit delegata ei a moderatoribus Bibliothecae saepius iam memoratae provincia, ut Bohuslai epistulas edendas susciperet. Quare cum Ryba medio tamquam in cursu constitisset, Rivulus opus felicissimis auspiciis inchoatum ad optandum finem perduxit. Illius consiliis, huius lucubrationibus et labore indefesso inceptum illud praeclarum peractum est. Quae si ita sunt, plus fortasse, quam cuiquam primo obtulo videri possit, annotationibus illis criticis, quas Ryba confecit, in epistularum textu edendo debet Rivulus, non quo exemplum dissimulet — immo opus plane philologicum appellat (p. XLIV) — sed quia, quod in tali negotio erat necesse, omnia suo ordine, etiamsi prius tractata sint, tamquam intacta et nova denuo enarranda aggreditur. Sed utcumque se res habet, hoc pro certo affirmari potest posteritatem utriusque viro docto pro Bohuslai litterarum integro textu restituto gratam futuram.

Quae cum ita sint, valde dolemus fortunam, quae nascenti operi blanda arrisisset, maturo iam volumini et ad imprimendum parato graviter nocuisse. Nam cum bello gentium secundo totus terrarum orbis flagraret, opusculum paene ad finem perductum et aliqua ex parte excusum in publicum tamen prodire non potuit, donec clausis, ut aiunt, belli portis bonarum artium studia feliciter revocarentur. Quibus difficultatibus factum est, ut plura forsitan menda in librum irreperant, quam quot opus ad normam doctrinae diligenter elaboratum ferre posset. Multa certe auctor ipse, qua erat diligentia, emendavisset, supplevisset, addidisset, nisi eum, ne corrigendas pagellas inspiceret, primo bellum, deinde mors prohibuisset. Menda itaque et vitia, quibus opus depravatum esse diximus, temporibus potius quam auctori imputanda esse existimamus.

Epistulis Hassensteinianis litteras ad Bohuslaum scriptas adiunctas esse ipsa operis inscriptione prodidit Rivulus. At epistulam ab Augustino Moravo a. 1494 ad Bohuslaum missam, cuius et incunabulorum catalogus generalis (GV 3060) et Ryba (1933, p. 117, ann. 1) mentionem faciunt, frustra in opusculo quaeras. Dicat fortasse quispiam epistulam hanc ab aliis differre, quippe qua Bohuslao opus typis impressum commendatum sit. At alias etiam dedicatorias, ut aiunt epistulas Rivulus opere suo comprehendit (cf. Appendicis epp 15 ss).

Hanc itaque ut silentio praeteriret, causae ei omnino nihil erat.

Ordinem litterarum, quem J. Truhlář instituerat, a Rivulo commutatum esse videmus temporibus, quibus quaeque die carens epistula data esse videretur, diligentissime investigatis. Sunt tamen futilia quaedam et vana argumenta definiendarum litterarum gratia excogitata, quibus minime adduci possumus, ut in auctoris sententiam eamus seriemque epistularum ab eo restitutam prorsus comprobemus. Et ne exemplo fraudemus lectores, in annotationibus ad epistolam 154 spectantibus (p. 166) *E lascivo, inquit, dicendi genere, quo in hac epistola Bohuslaus utitur, conicimus Bohuslaum triginta fere annorum fuisse*. At, hercle, hoc „dicendi genere“ octoginta etiam annos natus, si tot vivisset, uti potuisset!

Sunt etiam quaedam parum Latine aut parum erudite dicta, quae operi ultimam limam auctore mortuo defuisse arguant:

P. 4: *tabulas synopticas adneximus*. P. XV, ann. 66: *Bohuslaus ea condicione Budam profectus est, ut sibi integrum muneris deserendi arbitrium sibi servaret, quando sibi non arrideret*. Ibidem, ann. 81: *Bohuslao ne titulum quidem Pibrae perspicuum fuisse, quo iste (Pibra) uteretur, inde intellegitur, quod eum (ep. 92,2) hortabatur, ut sibi nomina officiorum (Pibrae) scriberet*. P. XXVI· 24 *epistolae autem datis certis carent, id est datis incertis scriptae sunt*. P. XXVII: *Manuscripta ad nostram aetatem remansa*. Cf. p. XXIX: *Derivatio codicum ad nostram aetatem remansorum*, ibidem ann. 158: *e codicibus ad nostram aetatem remansis*. P. XLII, ann. 186: *Nos — una cum epistolis ad Bohuslaum scriptis — 193 epistolas habemus, quae 7 epistolae, quae editioni t desunt, hae sunt*. P. IVL, n. 56: *Gratias agit Ioanni et aliorum fautorum, qui effecerunt, ut episcopus Vratislaviensis designaretur*. P. LI, App. n. 6: *Audivit Bohuslaum militem fieri vult, quod dehortatur*. P. 166, ep. n. 162: *Conclusio in campo Rakos facta, quod numquam extraneum sibi regem eligent*.

Quibus vitiis efficitur, ut litteris Hassensteinianis sine ulla difficultate perlustratis — textum enim paene integrum possidemus, qui raro suspicionem moveat — in annotationibus enucleandis saepe consistamus et haesitemus et, quid sibi quaeque sententia velit, divinare cogamur. Ne verborum quidem varietati ab antiquis diligenter observatae satis est consultum:

P. XXIX, ann. 158: *quae igitur epistolae nunc tantum e codicibus ad nostram aetatem remansis (1) et editionibus ante editiones Mitisianas editis edi possint*. P. 165, ep. n. 147: *Post epistolam 13, quae verisimiliter a. 1487 verisimiliter Ioanni a Domaslavie scripta erat*.

Nec vero ulla ratione adduci possum, ut haec omnia a Rivulo, eximiae doctrinae viro, ita esse scripta credam. Quam

opinionem annotatio ab ipso „Bibliothecae“ moderatore in infima pagina IV posita confirmare videtur. Sed quoquo modo se res habet, hoc tamen certum est, inconditum istum et ab antiqua consuetudine deflectentem sermonem optima Bohuslai Latinitati minime convenire.

Huc accedit, quod opus mendis typographicis mirum in modum depravatum esse videmus, et interdum ita depravatum, ut verborum vis ac sensus obscuretur et corrumpatur. Saepe etiam hoc factum est, ut chalcographus, qui sermonem Latinum summis tantum labris gustasset, usitatam quidem nominum et verborum formam, suo tamen loco minime idoneam excuderet:

P. IX: *Attamen cuiusdam puellae amore captus esse videtur, de qua nil aliud constat nisi Charlitae ei fuisset nomen.* P. XIII, ann. 38: *E carmine Ad XIII divos tutelares ... scripta.* P. XVII, ann. 97: *Hunc ad te mitto, ut, si placuerit describit cures.* Ibidem, ann. 98: *J. Král textum codicis pravi (pro „parvi“) ducendum comprobat.* P. XVII: *Ad nostrum aetatem pervenire non potuerunt.* Quae praeter menda haec etiam officinae sunt tribuenda: P. XVIII, ann. 101: *sicut Mitis queque commemorat.* P. XXIX, ann.: *condices.* P. IL: *egrio (pro „regio“).* P. LI, App. n. 11: *ad Wladislaum rege.* P. 165, ep. n. 147: *In libro I., qui epistolas ... continent.*

Codicum et librorum signa iisdem ac reliquis textus typis impressa lectorem in sensu verborum auctoris percipiendum mirum quantum detinent atque impediunt: P. XXXVII: „Epistolae 172—73: ex editione p editae sunt. — Paginas 1—124 huius editionis Mitis, qui adhuc permulta ex hac editione i habuerat exemplaria, cum editionem d edidit, editioni d adiunxit; epistolae igitur huius editionis i inveniuntur in editione d quoque. Editionem primum ed. t novit.“

Sed longum est omnia operis vitia recensere et perlustrare. Si exemplis supra memoratis acquiescemus, minime nobis erit verendum, ne, cum, opus mendis scaterere affirmarem, temere tunc egisse videamur. Quae si ita sunt, opinionem quoque, quam Iosephus Macůrek occasione oblata obiter tantum de libro protulisset (p. 69), iis, quae supra diximus, corroboratam et confirmatam esse quivis nobis concedet.

Quaerat fortasse quispiam, num eo usque processuri simus, ut Rivuli opusculo corpus litterarum Hassensteinianarum a Iosepho Truhlár elucubratum anteferamus. Negem certe, siquidem sic differt Truhlár a Rivulo, ut ferme differre solent opera vetustiora et obscurata a recentibus et novis. Facilius est enim menda et vitia recentiori operi inhaerentia corrigere, quam

omnia, quae viri docti de Bohuslai vita et scriptis dimidii fere saeculi spatio invenerunt, in vetustiore librum supplere, quod quidem conari idem est ac laborem Sisyphi suscipere. Huc accedit, quod Rivuli opus sermone Latino compositum non iisdem ac patria nostra terminis continebitur, sed in totius orbis litterati usum convertetur vel, melius si dico, iam conversum est. Qua autem ratione ad litterarum studia provehenda et ad omnium bonorum vires coniungendas conducatur, si uno ac eodem textu omnes utamur, explicare non habeo necesse. Quare hortandi sunt custodes bibliothecarum nostrarum, quibus fas est libros apud exterarum gentes emere, ut Rivuli opusculum quam citissime acquirant. Si omnia exemplaria iam divendita sunt, imagines saltem lucis ope exprimendas curent. Operis inspiciendi copiam doctis nostratibus quoquo modo faciant. Exigit hoc Bohuslai fama per orbem terrarum vulgata, exigit Augustini Rivuli, civis nostri, memoria, exigunt litterarum patriarum studia a plurimis eruditis suscepta. Quod si qui bibliothecarum praesides facere non neglexerint, sciant magnum viris bonarum artium peritis se oblaturus esse commodum.

Quo libro in bibliothecas nostras relato omnia Bohuslai opera facile praesto nobis erunt praeter carmina et unam epistolam, quae est de re publica administranda, a Rivulo quidem pro deperdita habitam (p. X, p. XVIII, ann. 105), iam vero e tenebris oblivionis erutam, cuius rei in hisce actis superiore anno facta est mentio. Supplementum itaque litterarum a Rivulo editarum elaborandum esse videtur, quo et haec epistula et litterae ab Augustino Moravo ad Bohuslaum a. 1494 datae, quas a Rivulo praetermissas esse ostendi et de quibus me pauca in altero disputationis huius capite dicturum esse pollicitus sum, contineantur. Restat tamen, ut carminibus, quibus Bohuslaus maxime inter temporis illius homines enituit, quibus exteris etiam gentibus admirationem sui movit, vulgandis consulatur. Quae qui edenda aggressi sunt, Jiráni, Hrdina, Gerst, alii, exiguam tantum partem e magno carminum ad nostram aetatem servatorum numero selegerunt. Nunc vero codicibus et libris, quibus poesis Hassensteiniana continetur, diligenter conquisitis et inter se collatis — cf. Ryba 1933, p. 7—21 — sperare possumus scriptorum Bohuslai volumen alterum omnia, quae supersunt, car-

mina ratione critica tractata continens tandem aliquando in lucem esse proditurum.

II

Bohuslaus Hassensteinus a Lobkowicz, qui inter Bohemiae scriptores Latinos facile primum tenet locum, et Augustinus Moravus, omnium, quos terra Moravia tulit, acerrimus Latinae humanitatis propugnator, quo tempore quave ratione amicitiam contraxerint, investigare in animo habeo haud ignarus, quantum ea res sit lucis ad humaniorum studiorum historiam persequendam allatura. Epistulae itaque nondum arte typographica recusae, qua Augustinus Bohuslao Prognosticon seu iudicium in annum 1494 destinatum obtulerat, imagines lucis ope exprimendas eo consilio curavi, ut argumentum saltem cum lectoribus communicarem, cum epistulae ipsius amplitudo disputatiunculae huiusce fines excedens aliam potius edendi rationem desiderare videretur. Posita est epistula in ipso limine Prognostici, operis praecepta astrologica amplexi, quod cum nascentis artis typographicae tempore impressum sit, in duabus tantum bibliothecis — si generali incunabulorum catalogo (GW 3060) fides habenda — prostat, Hispali in bibliotheca Colombina et Bononiae in bibliotheca universitatis. Cuius bibliothecae custodibus pro missis pagellis lucis ope redditis gratiam magnam habeo, nec tamen his solum, sed etiam iis, per quos voti compos factus sum, bibliothecae academiae nostrae praesides dico. Sed haec hactenus. Quae Augustinus Bohuslao scripserit, paucis enarrare conabimur.

Epistulae et toti operi eadem est inscriptio: *Augustinus Moravus Olomucensis reverendissimo domino Bohuslao de Hassenstein, designato episcopo Olomucensi S. P. D. Iudicium. Anno domini 1494.* Reliqua vero in hunc fere sensum exponit Augustinus: Cum sibi nulla umquam cum Bohuslao fuerit consuetudo, audere tamen se, mediocris ingenii hominem, vigiliarum suarum lucubratiunculas Bohuslao, clarissimo viro, offerre et dicare neque divitiis eius neque nobilitate, sed morum eius integritate et antiquarum litterarum peritia commotum. Quibus Bohuslai virtutibus hoc etiam factum esse, ut cum Olomucensis ecclesia

complures annos episcopo careret et haeretici continuum exitum fidelium minitarentur, Bohuslaus dignissimus iudicaretur, cui fana, foci, arae, penatesque Olomucenses concrederentur. Beatam itaque suam patriam (*Olomucii est enim ortus Augustinus*) appellari posse, cui tanta doctrina antistitem tantaque sapientia, fortitudine, mansuetudine, liberalitate ducem assequi contigerit. Semet vero ipsum, qui paulo antea canonicorum Olomucensium collegio sit adscriptus, facere non posse, quin Bohuslao, praesuli suo, laborum suorum fructum offerat, praesertim cum haud ita pridem Ioannem, antistitem Vratislaviensem, dialogo suo donarit. Neque enim eum esse Bohuslaum, qui astrologorum labores a multis et doctis viris probatos fastidiat et oderit, quippe qui refertos esse astrologica disciplina non solum poetarum libros, sed etiam vetustissimorum philosophorum opera non sit nescius. Quos inter philosophos Ciceronem ipsum nominari posse, qui cum de natura deorum disputaret, tantis praeconiis divinam hanc artem extulerit, ut eos, qui contra dixissent, ne homines quidem appellaret. Huiusmodi sententiis antiquorum auctorum semet ipsum adduci, ut non inhonestum putet astrologici operis rudimenta Bohuslao offerre, praesertim cum non ignoret, quantum ea sibi laudis paritura sint, si gravissimo Bohuslai iudicio comprobentur. Accipiat igitur Bohuslaus opusculum donatum fronte serena, inter varias delicias librorum, quibus affluat, locum aliquem habere sinat. Quod si facere non praetermiserit, ad maiores conatus haud mediocre sibi et aliis calcar admoturum.

Haec Augustinus. Cuius epistolae locos aliquot breviter illustrandos esse duximus.

Iure salutatur Augustinus Bohuslaum episcopum Olomucensem designatum, quippe cui omnibus capituli Olomucensis suffragiis episcopalis dignitas sit delata. Quod propositum a pontifice maximo, qui Ioannem Borgiam Bohuslao anteposuit, ad vanum et irritum redactum est, pactione deinde inter Borgiam et Stanislaum Thurzonem facta Stanislaus a. 1496 victor evasit.

E litterarum initio elucet Augustino nullam antea cum Bohuslao familiaritatem fuisse, hanc epistolam primam ab eo ad Bohuslaum esse datam.

Vratislaviensis antistitis nomine Ioannes Roth episcopus appellatur, quem Augustinus a. 1493 Dialogo in defensionem poetices donavit. Quo de opusculo K. Svoboda novissimus disse-ruit in commentatione, quae inscribitur: Il dialogo in difesa della poesia di Agostino da Olomouc, Lettere Italiane (Università di Padova) 1956, p. 34, ubi pristinas disputationes ad eandem rem pertinentes laudatas invenies.

Incredibili studio auctorem nostrum ad explicanda astrologicae disciplinae instituta latum non solum haec epistula, sed etiam alia ipsius opera ostendunt: GW 3059, 1258 (f. A 2a), 4410 (f. A 2a), Bibliothecae Monacensis regiae cod. 24 106, f. 2, alia. Artis huius contra obrectatorum impetus tuendae gratia duos locos Tullianos epistulae, quam nunc tractamus, ad verbum descriptos inseruit (De nat. d. II 97; II 56). Quae tamen verba, disertissima sint licet, ad Augustini sententiam obtinendam minus valere videntur. Neque enim Balbus, quem Cicero in altero memorati operis volumine disputantem inducit, siderum collocationes et fata hominum inter se coniuncta esse locis ab Augustino laudatis efficit, sed omnes astrorum motus non casu, verum excellenti quadam ratione regi affirmat, qua quidem in re Stoicorum disciplinam sequitur. — Ex ultimis epistulae verbis coniectare possumus Augustinum eo consilio disputationem suam Bohuslao dicasse, ut commendatione laudatissimi iam tum oratoris et poetae aucta in vulgus prodiret, quem morem etiam in aliis operibus eo tempore arte typographica prolatis servatum esse videmus. Quae si ita sunt, quin Augustinus Bohuslao exemplum opusculi nondum impressi miserit, nemo erit, qui dubitet. Quodsi Bohuslaus tempestive rescripsisset opusque Augustini exspectatis laudibus ornasset, Augustinum occasionem, ut Bohuslai epistolam operi suo praefigeret, non defuturum fuisse pro certo habemus. Quibus vero causis Bohuslaus commotus sit, ut officium aliis libenter praestitum Augustino dene-garet, ne suspicari quidem audemus rerum illarum relationibus plane destituti. Illud tamen certum est Bohuslaum copia prae-sentis colloquii a. 1497 facta Augustino firmiore amicitiae vin-culo esse coniunctum.

Inter libros manu scriptos a Ioanne Petro Cerroni collectos et in tabulario Brunensi publico ad hoc usque tempus asservatos opuscula quaedam Augustini Moravi inveniuntur II 251 signata. Quae cum K. Hrdina in Commentariis renatarum in Bohemia litterarum (Rukověť p. 481) enumeraret, catalogi tantum verbis descriptis acquievisse videtur, argumentis opusculorum prorsus neglectis, quae tamen quanto opere virorum bonarum artium peritorum animos ad legendum allicere possint, vix verbis exsequi queamus.

Ex his operibus duas epistulas potissimum elegimus ab Augustino ad Stanislaum Thurzonem datas, quae brevissimo quodam intervallo intermisso ac paene uno tempore scriptae esse videntur. Quod si ita est, utramque epistulam post aestatem anni 1511, ex quo tempore Erasmi Encomium Moriae, cuius in altera epistula fit mentio, luce publica fruitur, scriptam esse apparet, sed ante 3. diem Novembris a. 1513, qua die Augustinus vita functus est. Neutram Augustini manu esse Dr. J. Bistřický, tabularii Olomucensis publici custos, quem de ea re consului, coniecit exemplisque Augustini manus ad me benignissime missis probavit. Altera epistula est de Erasmi Lucubrationibus, cuius libri potissima pars Enchiridion militis Christiani inscribitur, altera de Encomio Moriae. Quae opera quantam tunc totius orbis eruditorum admirationem habuissent, quanta cum aviditate conquisita essent, quanta cum voluptate lectitata, haud scio an quisquam melius significantiusque verbis expresserit. Prodit enim utraque epistula mentem Augustini miro quodam ardore ad recentissimum quemque Erasmi librum diligenter evolvendum inflammata. Sed cum summa e Rotterodameis salibus et facetiis percipiendis oblectamenta caperet, aperte tamen et ingenue professus est se haud ullo modo ab animo obtinere posse, ut omnibus Erasmi praeceptis moralibus, saluberrima licet esse viderentur, sedulo obtemperaret. In altera enim epistula fatetur se aliosque temporis illius homines — eruditos videlicet et Latinae humanitatis studiosos — a Christi fide degenerasse Christianosque nomine potius quam re esse, in altera affirmat se

regnum Stultitiae, deorum hominumque moderatricis, quam Erasmus per dissimulationem quidem se ipsam laudantem facit, re vera tamen condemnat, numquam deserturum. Quam cum sententiam lepidissime facetissimeque expressisset, epistolam illam dignam iudicavimus, quae hoc loco describeretur. Id tantum praemonendum esse putavimus, scribendi praecepta exeunte medio aevo usitata, quae librarius etiam tum secutus esset, a nobis quoque servata.

Reverendissimo domino Stanislao episcopo Olomucensi Augustinus Olomucensis et Brunnensis prepositus salutem. Reverendissime etc., ita me Roterodamei libelli, quos nuper Vienne emi, cepere sibi que adglutinavere neque hos unquam a me divellere possim. Adeo oratio illa divina vereque flexanima non mentem solum atque animum, sed si quid eo est penitius, occupavit suique iuris effecit, Morie tamen deo suus locus relictus. Quum enim in eius nuper verba iuraverim, nolim desertoris nomine censerī tamque famigerate imperatricis castris excedere, cum sub eius vexillis conquiescere meo iudicio non parum ad felicitatem conducatur. Sunt tamen, qui hanc convellere inque illius castra validius arietare conentur, stultis stultiores, quibus nisi destiterint, talibus copiis occurremus domineque nostrae divinum hominumque moderatricis maiestatem ita asseremus atque tuebimur, ut hos inconsultioris socii iure peniteat. Mittam mox reverendissime dominationi vestre has meas delicias, ut eas perlegero.

Restat, ut de ceteris litterarum monumentis, quae huc spectare videntur, pauca dicamus. Inveniuntur enim in eodem fasciculo alia Augustini scripta, in quibus conficiendis quantum ex Erasmo hauserit quoque studio priscae illius Latinitatis praecepta amplexus sit, iam perspicere licebit. Est Vita sanctorum quinque fratrum limatiore sermone Latino, quam qui in antiquis id genus monumentis deprehendi solet, ab Augustino videlicet elaborata, est huius vitae praefatio, qua Augustinus Erasmi sententiam secutus in monachos acerrime invehitur ritusque eorum gravissimis verbis impugnat. Sed de causis, quibus adductus sit, ut sanctorum vitam retractaret, prius audiendum: *Quum enim ea, inquit, que de vita ipsorum leguntur cronica, confusam quandam farraginem referant nulloque sententiarum*

vel rerum pondere hinc barbarum nescio quid obstrepant, inde vero inconditos quosdam versiculos et rithmos sanctissimos hos viros succinuisse tradant, quis est obsecro, qui ea nauseabundo stomacho non fastidiat. Negabat sane vir renovatis antiquitatis studiis deditus morum sanctitatem ab antiquae Latinitatis peritia separari posse. Sanctis itaque, qui habebantur, mediis aevi viris nonnisi Horatiana aut alia optimorum auctorum carmina ad sacra facienda concedere videtur. Monachorum deinde barbaros mores et ritus devios his verbis reprehendit: *Quod (bonarum artium ignorantiam et malam Latinitatem dicit) tamen nunc (proh dolor!) apud hos, qui monastice regularisque vite professores censentur, adeo invaluit, ut superstitio quam religio inter hos pluris ducatur et literarum impericia pro Cristiana sanctitate iactetur. Quum enim habitu in mille monstrorum formas variegato incedant, id sibi solum ad anime salutem comparandam sufficere arbitrantes nil de sacrarum scripturarum penu vel delibare satagunt, sed ad diurna nocturnaue pervigilia dumtaxat commeantes in continuo quodam boatu vel murmure non nisi orgia Cybeleyca, ut bona cum venia dicam, refferre videntur.*

Habes, lector, potissima Augustini operum Brunae asservatorum exempla et sententias. Longum est, nec tamen iniucundum et inutile, de Vita illa ab Augustino in meliorem Latinitatem redacta disserere. Sed nihil sane ad hoc tempus. Nos enim haec tantum disputanda nobis proposuimus, quae Erasmi doctrinam redolere videbantur. Hoc fortasse subiungere possumus, gesta maiorum, quae in Vita tractentur, falso et inepte esse enarrata. Quibus erroribus cognitis suspicamur Augustinum non eadem cum laude, qua in ceteris artibus floruisset, studia historica persecutum. Iudicium itaque, quod J. V. Šimák de rerum gestarum narrationibus ab eo scriptis fecit (ČČH 1931, p. 584), hoc quoque opusculo diligentius examinato et cum fontibus collato probatum iri exspectamus.

Codice Gradicensi se in Vita conficienda usum Augustinus ipse testatur. Coniecit itaque J. Bistřický in litteris ad me datis inter fontes Vitae librum manu scriptum fuisse in bibliotheca monasterii Gradicensis olim asservatum, qui ab Augustino mutuatus neque tamen monasterio redditus in tabulario Olomu-

censi publico inter cimelia ab Augustino relicta adhuc spectaretur *CO 230* signatus. Quem codicem, cum mense Aprili a. 1962 essem Olomucii, mihi praesto non fuisse valde doleo.

Antequam commentationi nostrae finem imponamus, monendum est Augustini epistulas, quas ad studia litterarum provehenda maximi esse momenti ex exemplis hic allatis conicere possimus, nondum in uno fasciculo esse collectas. Aliae enim manu exaratae ad nos pervenerunt, aliae in libris Augustino vivo arte typographica exscriptis servatae sunt, aliae nostro et superiore saeculo aut singulae aut in corporibus epistularum ad alios temporis illius eruditos homines spectantibus in lucem prodierunt. Sunt autem haec potissimum opera: J. Abel, *Magyarországi humanisták és a Dunai tudós társaság*, 1880 (p. 110); *Archiv český* 1897 (p. 33, 34); J. Truhlář, *Listář Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic*, 1893 (p. 74); K. Wotke, *Augustinus Olomucensis*, *Zeitschr. d. Vereins f. d. Gesch. Mährens und Schlesiens* 1898 (p. 66); V. Prasek, *Augustin doktor a Olomučané*, *ČMM* 1902 (p. 34, 35, 37); G. Bauch, *Zu Augustinus Olomucensis*, *Zeitschr.* (ut supra s. v. Wotke) 1904 (p. 123); H. Rupprich, *Der Briefwechsel des Konrad Celtis*, 1934 (p. 307, 311, 318, 322, 386, 566, 571, 575, 581, 583, 584), *Bohuslaus Hassensteinus baro a Lobkowitz, Epistolae*, Edidit A. Potuček 1946 (p. 147), *Augustini Olomucensis Dialogus in defensionem poetices*, Edidit K. Svoboda, 1948 (p. 12, 38). Quodsi vero Bohuslai Hassensteinii, poetarum Latinorum apud Bohemos principis, epistulas bis iam vulgatas et proprio volumine donatas esse vidimus, cur idem elegantissimo Moravorum scriptori Latino non contigerit, iure quaerere possumus. Sed timeo, ne hi potius desint, qui in eam rem sumptum vel minimum facere velint, quam qui tanti laboris onus subire sint parati.

J. MARTINEK

Předběžný soupis antických památek¹⁾ ve sbírkách Severomoravského kraje

Seminář klasické archeologie filosofické fakulty v Brně provádí jako součást svého fakultního plánu soupis antických památek na Moravě. Tato akce se snaží využitím všech možností, jež poskytují moravské sbírky, získat co nejobšrnější, a pokud lze, úplný obraz o stavu všech antik chovaných v této oblasti. Průzkum a soupis materiálu byl v první fázi již proveden v celém Severomoravském kraji a v přilehlých oblastech, čímž byla podchycena oblast střední, severní a severovýchodní Moravy a celá oblast Slezska. Po předběžné dotazníkové akci zapojili se do spoluúčasti většinou velmi ochotně i pracovníci vlastivědných ústavů a muzeí.

Tato předběžná akce přinesla vcelku příznivější výsledky, než se očekávalo. Naše sbírky neoplývají sice bohatstvím antik, zejména ne doklady tzv. velkého umění, bylo by však omylem domnívat se, že se mimo centrální sbírky (Praha, Brno, Plzeň) nenalezne žádný materiál pozoruhodný pro odborníky nebo i pro širší veřejnost v ostatních sbírkách. Na základě dosavadního soupisu lze konstatovat, že téměř každá větší a některé zámecké sbírky jsou v něm zastoupeny různými antickými památkami.

V celomoravském průměru objevují se ve sbírkách převážně doklady uměleckořemeslné výroby a drobného umění. Jsou to např. drobné plastiky, terakoty, úlomky architektury, stavivo — hlavně římské cihly, dále keramika řecká a římská (např. terra sigillata), řecké a římské mince, rozmanité užitkové předměty a toaletní náčiní atd. Dostí hojně jsou též římské lampy z pálené hlíny nebo bronzu a římské, případně i jiné antické sklo. Cena artefaktů i stupeň jejich dochovalosti jsou různé. Uložení předmětů bývá leckde zcela nevyhovující, většinou v muzejních depozitech, jež jsou nestejně kvality, vedle materiálu často podřadného. Ve stálých muzejních expozicích jsou vystaveny hlavně doklady z moravských nálezů, reprezentované střepy terrae sigillatae, římskými mincemi, řídkěji cihlami a lampami.

Této skupiny antik si záhy povšimla vznikající moravská vlastivěda a archeologie již koncem 19. a počátkem 20. století. Mnozí badatelé, zpočátku převážně amatéři, zaměřili se zejména na nálezy římských mincí, uvědomujíce si, že mohou být za jistých okolností a střízlivě hodnoceny důležitým pramenem pro poznání styků mezi římským impériem a zeměmi ležícími na levém dunajském břehu.²

Řecká keramika v našich sbírkách³ pochází většinou z darů různých soukromých sběratelů nebo z koupě a v mnohých případech dodnes platí u muzejních pracovníků jako „exotikum“ společně s vý-

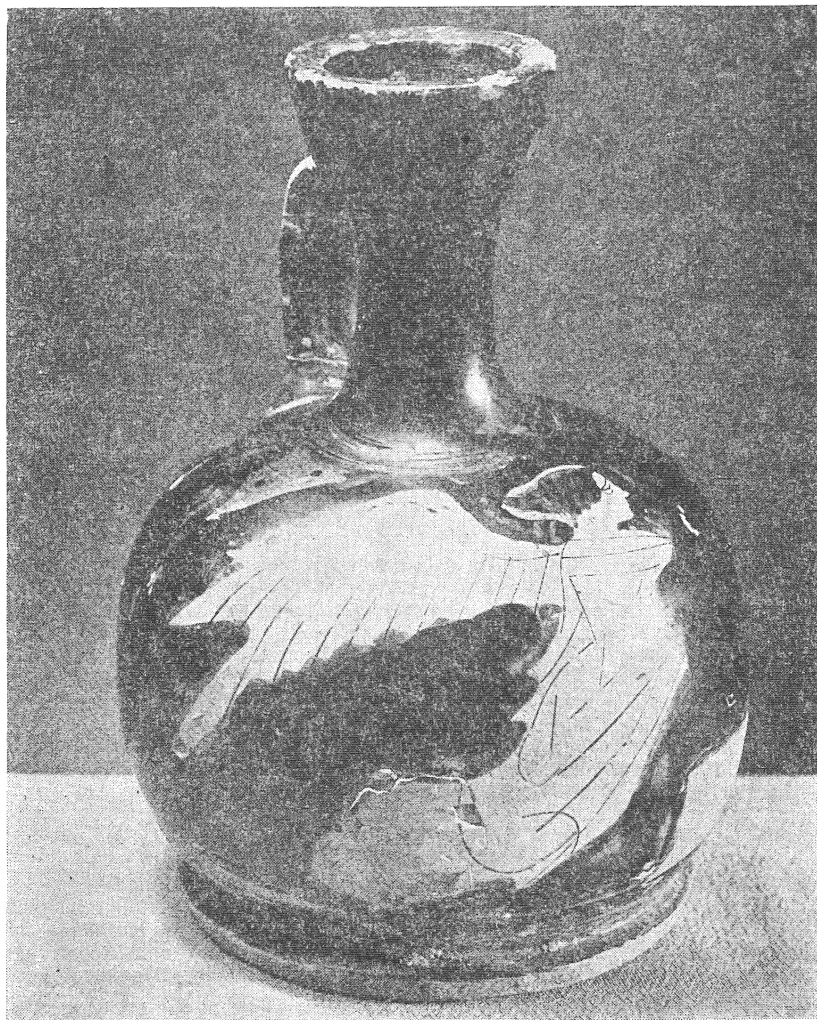
tvory čínskými, indickými apod. V tomto směru přispěla akce do jisté míry k jistému znovuoživení různých dokladů, z nichž mnohé ležely neznámy v krabicích muzejních depozit. Současně prováděná fotografická dokumentace má posloužit ke konkretizaci soupisu.

U několika sbírek bylo možno zachytit i starší stav a jeho změny na základě zápisů v katalogích a jiných pramenných dokladech. Naše muzea prodělala od svého vzniku mnoho změn, jak se to ukázalo na stavu a početnosti sbírek; někde zasáhl neblaze např. konec druhé světové války. Smutným příkladem nám může být Slezské muzeum v Opavě (býv. Zemské muzeum), které bylo válečnými



událostmi ochuzeno téměř o polovinu svých sbírek.⁴ Je jisté, že ve zničených sbírkách byly i antické památky. Byla to např. početná kolekce aureů římských císařů, řecká keramika, římské lampy apod.⁵ Jiné ústavy byly naopak v posledních letech obohaceny rozmanitým slučováním sbírkových celků a konfiskacemi. Tak se v celkovém přehledu, který poskytl soupis, vytvořil zajímavý obraz původu mnohých dokladů a jejich dnešního uložení. Např. mnohé nálezové celky s římskými importy z Prostějovska a Kroměřížska jsou v olomouckém muzeu a naopak. Pozornosti zde zaslouží bývalá sbírka nadšeného prostějovského učitele-archeologa Antonína Gottwalda v počtu několika tisíc předmětů (též terra sigillata a římská mince), většinou z výzkumů a nálezů prostějovské oblasti, která je dnes uložena v olomouckém muzeu (dříve ve sbírkách bývalého Vlastenec-kého spolku muzejního v Olomouci).

Analogický osud měly i některé zámecké sbírky. Např. ve sbírce státního zámku Úsova na Mohelnicku (dnes okr. Šumperk) je uloženo



*Arybalovitý červenofigurový lékythos
(Sbírka Vlastivědného ústavu v Olomouci inv. č. A 960)*

*K obrázkům na protější straně: Hadriánův stříbrný denár (Sbírka muzea
v Litovli inv. č. 6443) (Foto. Jar. Juryšek)*

33 římských mincí, které byly vykopány při regulačních pracích zámeckého parku zámku v Lednici na jižní Moravě.⁶

Třetí složkou soupisu jsou i soukromé sbírky. Příkladem nám může být sbírka antických mincí v Uničově. Její jádro tvoří 77 římských císařských mincí,⁷ z nichž většina pochází z nálezů na jižní Moravě. Jako jejich lokality byly zjištěny: Mušov, Pulgarech, Věstonice, Milovice a Nejdek. Nejzajímavější je kolekce 26 císařských mincí, které byly nalezeny při podzimních pracích na zahradě domku č. p. 57 v Pulgarech kolem r. 1912. Identifikovat se podařilo předběžně mince Vespasiána, Hadriána, Marka Aurelia, Aureliána, Konstantina I. aj.

Na několika případech není možno postihnout celý výsledek předběžného soupisu. Domnívám se, že dosavadní soupis přinesl pozitivní výsledky hlavně ve zjištění různého antického materiálu, do této doby téměř anebo úplně neznámého a dosud nepublikovaného.⁸ Při soupisné práci jsme narazili na řadu obtíží způsobených velkou rozptýleností materiálu a jeho nepřehledností v celkovém měřítku. Tím více nutno ocenit obětavou pomoc dobrovolných spolupracovníků, kteří zejména upozornili na mnohé neznámé fondy. Akce přispívá též k oživení zájmu široké veřejnosti o antickou kulturu.

1. Zkrácené znění přednášky na semináři učitelů latiny v lednu 1961.

2. Srov. např. Jan Knies: O římských nálezích starožitných na Moravě a důležitost jejich pro určování stáří, *Moravská Orlice* 1890, č. 42—52; týž: O římských starožitnostech na Moravě nalezených, *Český lid*, II (1893), 68n. — I. L. Červinka: O římských cestách obchodních na Moravě, *Čas. Matice moravské*, XIX (1895), 29—39, 105—117, 201—217. — Menší články jsou v *Časopisu Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* (hlavně starších ročníků), v *Časopisu Moravského zemského muzea v Brně* apod.

3. Menší černofigurové vázy jsou např. ve sbírce Slezského muzea v Opavě a Vlastivědného ústavu v Olomouci, červenofigurové vázy ve sbírce zámku Lešná u Gottwaldova a Hradec v Opavy.

4. E. Christova: Ztráty v umělecko-historických sbírkách Slezského muzea způsobené poslední válkou, *Čas. Slez. muz.*, VIII (1959), 42—57; tamtéž: IX (1960), 55—64.

5. Podle inventářů býv. Zemského muzea v Opavě; tamtéž 59.

6. Byly sem přivezeny roku 1881 při centralizaci lichtenštejnských sbírek. Pro určení mincí srov.: *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (dále jen *Nálezy*) I, Praha 1955, poř. č. 1297 (zde další literatura). Stručně J. Skutil: *Archeologická sbírka v zámku úsovském*, *Čas. Vlasteneckého spolku muz. v Olomouci*, XLIV (1931), 199.

7. Na základě některých poznatků bude možno poskytnout jakási addenda ke starší literatuře (např. k *Nálezům*), zejména přesnější lokalizaci nálezového fondu do dnešní sbírky, v některém případě i přesnějším určením a interpretací materiálu.

8. K tomuto účelu je možno použít i výsledků činnosti jiných institucí. (Pobočka Num. společ. ve Valašském Meziříčí provádí např. revizi starších nálezů mincí v její oblasti. Srov. Z. Foltánek: *Beseda s nálezcem kelčského pokladu*, *Num. listy*, XVI [1961], 181.)

JAN BENES

In memoriam Antonína Minaříka a Josefa Říhy

Počátkem letošního roku zemřeli nedlouho po sobě dva zasloužilí a literárně činní středoškolské učitelé klasických jazyků, překladatel Antonín *Minařík* (+ 17. ledna) a vydavatel školních autorů i lexikograf Josef *Říha* (+ 14. března).

*

Ant. *Minařík*, rodem z Přelíce v kraji slánském (* 1885), býv. profesor gymnasia na Král. Vinohradech (v Londýnské ulici), kam přišel z Roudnice n. L., získal si zásluhu o nový překlad Tacitova díla, který nahradil zastaralý už překlad Kottův. S doporučením prof. O. Jiráního vyšly nejprve *Annály* ve 2 svazcích v Bibliotéce klasiků řeckých a římských, vyd. býv. Čes. akademií, r. 1932 a 1935. Ještě za německé okupace vyšel v Melantrichu překlad *Historií* (Z dějin císařského Říma, 1944) a pět let potom dočkaly se také *Annály* 2. vydání (Na vrcholu císařismu, Orbis 1949). S neobyčejnou důkladností a svědomitostí, které jej charakterizovaly i jako učitele, přistoupil *Minařík* k nesnadnému úkolu napodobit osobitost stylu velkého římského historika a přiblížit modernímu čtenáři jeho dílo naplněné dramatickým dějem.

Kromě překladů z Tacita uspořádal zesnulý i menší Výbor z řeckých dokumentárních papýrů a dopisů, který však zůstal v rukopise, stejně jako jeho ukázky z Ciceronových řečí proti Verrovi. Ke konci života se *Minařík* vrátil znovu k Tacitovi, své velké lásce, a přetlumočil jeho *Agrikolu*. Překlad, o němž pracoval podle vlastních slov „pro potěšení svého srdce“, dokončil nedlouho před svou smrtí.

Za své zdařilé překladatelské dílo si zesnulý zaslouží vděčné a čestné paměti.

*

Nedlouho po Ant. *Minaříkovi* zemřel v Modřanech ve vysokém věku 83 let (*1879 v Táboře) zasloužilý pedagog prof. PhDr. Josef *Říha*, který po krátkém působení na rg ve Dvoře Králové n. L. vyučoval dlouhou dobu na několika pražských ústavech, naposledy na býv. Akademickém gymnasiu. O poznání klasických literatur na našich školách se zasloužil svými komentovanými edicemi některých autorů, které se těšily oblibě a dočkaly se několika vydání. Po Steinmannovi přepracoval Výbor ze spisů Xenofontových a rozšířil jej o ukázky z Arrianovy *Anabase* (4. vyd. 1914, Slovníček a poznámky 1916),

uspořádal Výbor z Herodota (1929) a doplnil jej Slovníčkem (1932). Aby usnadnil mládeži širší rozhled po filosofických názorech Platonových, uspořádal dvousvazkový Výbor z dialogů Platonových, který doprovodil rovněž dvěma svazečky Poznámek (1912 a 1913). Když byl kánon školní četby rozšířen o Aristotela, vydal Říha vybrané Ukázky ze spisů Aristotelových (I. sv. Text, II. sv. Úvod a poznámky, 1913). Z autorů latinských si zvolil Vergilia a napsal pečlivý a podrobný Výklad k Neudertovu Výboru z básní P Vergilia Marona — bohužel jen k první části Aeneidy (1916), později uspořádal i vlastní Výbor z jeho básní (Text 1928, Výklad 1929).

Jako vzdělaný odborník a zkušený učitel snažil se Říha ve svých komentářích zachovat účelnou míru v návodech a výkladech, aby žákům porozumění textu na obtížných místech po jazykové i věcné stránce usnadnil, ale zároveň je vedl k samostatnému přemýšlení a probouzel zájem o četbu. Jen snad jeho výklad k Vergilioví byl založen poněkud širše: měl být i návodem k soustavnějšímu poznávání slohového i veršového umění římského epika a sledování jeho pramenů.

Dlouhou řadu let sbíral Josef Říha — a to byl úkol nejzáslušnější — materiál k novému řecko-českému slovníku, který čeká stejně na své konečné zpracování, jako na možnost svého vydání.

Povahou byl Říha člověk citlivý, ostýchavý až plachý. Výrazná tvář, vroubená dlouhým vlasem a vousem, připomínala rysy idealizovaných portrétů antických. Je spravedlivé vzpomenout s úctou jeho obětavé a záslušné práce.

ZDENEK K. VYSOKÝ

In memcriam R. Haken. V publikaci *Conibriga*, kterou vydává archeologický ústav university v Coimbre (byla o ní zmínka v minulém čísle *Zpráv* str. 56), napsal J. M. B (airrao) O (leiro) nekrolog o našem zesnulém mladém archeologovi (I, 1959, 214). — O jeho hlavní práci, posmrtně vydaném katalogu římských lamp v našich sbírkách (Roman Lamps in the Prague National Museum and in Other Czechoslovak Collections, *Acta Musei Nationalis Pragae XII*, 1—2,

1958) vyšla obsáhlá recenze z péra francouzské specialistky G. Gartové (*Revue archéologique* 1959, I, 253 nn). Katalog, k němuž vyšly dodatky z pozůstalosti R. Hakena (*Graecolatina Pragensia I*, 1960, 47 nn) má živý kladný ohlas v odb. literatuře (J. H. C. Kern ve studii o dílně Romanesiově, J. Perlzweig v zpracování lamp — athénské vzory, nedávno vyšlý katalog římských lamp v Maroku; srov. též. J. Bouzek, *Archeologické rozhledy* 11, 1959, 277 nn). (jf)

Z nové literatury

Pavel Oliva — Věra Olivová, Spartakus — Povstání Spartakovo a spartakovská tradice, Sportovní a turistické nakladatelství, Praha 1960, stran 217, 56 obr., cena 11,10 Kčs.

Kniha se skládá ze dvou částí: v první (str. 7—117) podává P. Oliva historii Spartakova povstání, v druhé sleduje V. Olivová působení spartakovské tradice v nové době.

Autor 1. části se neomezuje na vylíčení Spartakova povstání, nýbrž předeseílá stručný přehled předchozího vývoje římského impéria, aby objasnil historické předpoklady otrockých povstání, k nimž docházelo právě až v římské říši, kde se nahromadily masy otroků. Zvláštní kapitolu věnuje postavení různých kategorií otroků ve starověké Itálii, nelidským poměrům, v nichž žili zvláště otroci jihoitalští a sicilští. Zde podává též názory řeckých filosofů a římských zemědělských spisovatelů na otroctví a všimá si podrobněji zápasů gladiátorů, zvláštní kategorie otroků, „z jejichž řad se vytvořilo jádro největšího povstání římských otroků“ (str. 38). V souvislosti s krizí římské republiky dochází v posledním století její existence k největším otrockým povstáním (1. a 2. povstání sicilské). V téže době se bouří otroci v Itálii (v Minturnách, Sinuessa, v Římě), v Řecku (na Délu, v Makedonii, v Laurijských dolech a Attice) i v království pergamském. Pro dějiny třídních bojů je cenný autorův postřeh týkající se sicilských povstání: „Nebyly to již jen živelné vzpoury utlačovaných mas, nýbrž povstání, v jejichž průběhu se setkáváme s prvky organizovanosti ve vedení boje i správě dobytých území. Otroci si vytvářejí svůj vlastní stát po vzoru helénistických monarchů a s některými rysy, které převzali od Římanů. Objevují se dokonce i náznaky toho, že po-

vstalcí se snažili organizovat hospodářství na jiném základě než otrokářském. Je možné, jak usoudil sovětský badatel A. V. Mišulin, že se pokoušeli hospodařit po vzoru občin.“ (Str. 74.) V charakteru sicilských povstání nalézá pak autor, po našem soudu právem, některé rysy, jež „jsou společné i velkým povstáním v období feudalismu“, což potvrzuje, že „nešlo jen o živelné vzpoury, nýbrž o revoluční hnutí, které se dotýkalo samých základů otrokářské společnosti“ (str. 76). Vyvrcholením revolučního hnutí otroků bylo povstání Spartakovo, jež tvoří jednu z nejslavnějších kapitol dějin třídních bojů. Na tomto povstání se zároveň nejvýrazněji projevilo, v jak hluboké krizi se octla římská republika. Nastolení římského císařství, jímž byla tato krize dočasně vyřešena, znamenalo posílení panství otrokářů. Revoluční jiskry, které pak čas od času vzplanuly, byly většinou hned v zárodku udušeny. Jméno Spartakovo však přesto neupadlo v zapomenutí. Setkáváme se s ním opět po pěti stoletích u řady antických autorů, současníků smrtelné krize římského impéria, jež stupňována rozsáhlými povstáními v provinciích a útoky „barbarských“ sousedů z vnějšku vedla nakonec k rozpadu římské říše.

V druhé části spisku dokládá V. Olivová na bohatém, mnohdy pro čtenáře zcela novém materiálu, jak se měnilo pojetí Spartaka a jeho vojaka v souvislosti s historickým vývojem a politickými zápasy moderní Evropy a jak se tato změna odrážela v krásné i odborné (historické) literatuře. V představách francouzské a německé buržoazie 18. stol. se stal Spartakus zosobněním ideálu této nastupující třídy, jejím pomocníkem v politickém zápase, ale jeho působení bylo omezeno na nevelké množství jedinců, a nestalo se proto

skutečnou tradicí. Všichni, kdo se v této době Spartakem zabývali, jsou poplatní své době v tom směru, že ve Spartakovi spatřují hrdinu, silného jedince, ušlechtilého a hrdého, kdežto na jeho vojsko pohlížejí jako na bezvýznamnou, sice nepřijemnou, ale pro svou naivnost lehkou ovladatelnou masu. Toto pojetí se projevuje i u spisovatelů na svou dobu nejpokrokovějších (Lessing, u nás Meissner). Vítězství thermidorské reakce nad jakobínskou diktaturou upevnilo postavení buržoazie ve Francii, a tím i nastupující kapitalismus v celé Evropě. Tento obrat se projevil i v postoji ke Spartakovi. Buržoazní spisovatelé i historici 19. stol. se odvracejí od Spartaka a projevují stále vřelejší sympatie k otrokářskému Římu (Grillparzer). Odpor vůči Spartakovi přechází pak postupně v prudkou nenávisť stíhající jeho samého i jeho vojsko. Tento vývoj se odráží nejen v krásné literatuře, nýbrž i ve spisech vědeckých (W. Drumann-Th. Mommsen). Současně s tím, jak se Spartakus mění v přímého třídního nepřítele buržoazie v pojetí jejich spisovatelů a historiků, rodí se v řadách proletariátu základy revoluční spartakovské tradice. Podnět k jejímu vzniku dal K. Marx, jenž spatřoval v osobě Spartakově největší postavu starověkých dějin. Vědomí o společném utrpení otroků a proletářů, jež žilo v dělnictvu, způsobilo, že boj římských otroků se stal aktivní silou podporující proletariát v jeho vlastním boji. Za první světové války se stalo jméno Spartakovo symbolem německého revolučního proletariátu. Revoluční opozice organizovaná na teoretickém základě vypracovániím Rosou Luxemburgovou v tzv. *Spartakově svazu (Spartakus Bund)* vydávala a šířila po celém Německu tisíce ilegálních dopisů nesoucích podpis Spartakův. Tyto Spartakovy listy vyjadřovaly nekompromisní, revoluční postoj celé skupiny jak proti buržoazii, tak proti nerozhod-

ným kolísavcům ve vlastních řadách a bojovaly v době nejvypjatějšího šovinismu a zhroutilí II. internacionály proti válce, za mír, za socialismus. Spartakus se stal symbolem přívrženců revoluce, název „spartakovec“ se stal strašidlem pro německou buržoazii a sociální demokracii a zároveň čestným titulem pro každého revolucionáře. Když se pak v r. 1919 zrodila Komunistická strana Německa, ponechala si i nadále na štítě Spartakovo jméno. Poražené Německo se stalo republikou, německá buržoazie se však nevzdala boje. Svého spojence nalezla ve vedení sociální demokracie, jež vrazila revoluci zákeřně dýku do zad. Nastal bílý teror, jehož obětmi se stal K. Liebknecht i Rosa Luxemburgová spolu s 15 000 zavražděných revolucionářů. Boj německých spartakovců naplnil tradici Spartakovu novým obsahem a učinil jeho jméno známým v nejširších dělnických vrstvách i mimo hranice Německa.

V Československu vyrostla vlastní spartakovská tradice z domácích kořenů a nabyla nového specifického charakteru. Kolébkou této tradice u nás se stalo revoluční tělovýchovné hnutí. Pod Spartakovým jménem nastupovalo v červnu r. 1922 na Maninách tisíce cvičících, tisíce proletářů odhodlaných k boji. Spartakus se stal symbolem revoluční proletářské tělovýchovy. Na Slovensku vznikl nový tělovýchovný časopis — Spartakus —, jehož redaktorem se stal Kl. Gottwald. V programovém úvodním článku dostává spartakovská tradice opět novou tvář. Spartakus, vůdce římských otroků v boji proti římským otrokářům, a Spartakus, symbol revolučního boje proletářské tělovýchovy, se prolнул s německou spartakovskou tradicí. Spartakovská tradice československé tělovýchovy získala tak nový, revoluční, politický význam prvek.

„Spartakus“, vydaný u příležitosti II. celostátní spartakiády, není zdaleka pouze spiskem příležitostným.

Je to knížka, jež si zaslouží pozornosti široké veřejnosti — zejména našich učitelů a mládeže — i odborníků, a to z několika důvodů: jako vzor zdařilé popularizační metody, jež přísně dbá všech požadavků vědeckosti a přitom dovede hluboce zapůsobit na čtenářův cit. Je to tím, že autoři sami nejsou „objektivně“ neangažováni na tématu, které zpracovávají, nýbrž nenechávají čtenáře ani na okamžik na pochybách, na čí straně stojí, a neostýchají se přiznat, jak mocně je okouzli jejich hrdina, podle charakteristiky Marxovy „*nejskvělejší chlapík, který existuje v celých starověkých dějinách, velký generál (žádný Garibaldi), ušlechtilý charakter, pravý představitel antického proletariátu*“ (str. 117). Ještě z jiného důvodu je však tato práce užitečná: při její četbě ztrácí teze o třídním boji jako hnací síle dějin veškeru abstraktnost a nabývá až hrůzně konkrétních podob nelidského utrpení tisíců zotročených. Zároveň se ukazuje, že revoluční hnutí otroků mělo řadu rysů, které se objevují i v pozdějších dějinných etapách třídních bojů, i když za jiné historické situace a na vyšším stupni. Je tedy tato práce i příspěvkem k dějinám třídních bojů.

Kniha je bohatě ilustrována, na konci je připojen chronologický seznam prací zabývajících se Spartakovým povstáním, a to beletristických i historických, dále poměrně rozsáhlý poznámkový aparát k oběma částem a seznam vyobrazení. Svědčí jistě ke cti Sportovnímu a turistickému nakladatelství, že projevilo pochopení pro práci tematicky přece jen odlišnou od jeho obvyklých publikací a knížku takto pečlivě vybavilo. Že to byl čin šťastný, dosvědčuje, že byla kniha vbrzku rozehrána. Její další vydání při jistě uvítali především ti, kdo vyučují starověkým dějinám a latině, neboť by byla vhodnou doplňkovou četbou, již je v našem oboru žalostně málo, stejně by však po-

sloužila učitelům při výkladu historie třídních bojů v pozdějších dobách. Při druhém vydání by bylo třeba pečlivější korektury, neboť zejména v prvé části je poměrně mnoho tiskových chyb, z nichž některé vedou i k věcným nedorozuměním: např. *Etruskové se dostali za západotalské pobřeží po moři z Malé Asie* (str. 15); *V souvislosti s vnějšími vývoji* (str. 17 na dvou místech, táž záměna str. 23); *agrární formy místo reformy* (str. 46); *Když se povstalcům nepodařilo dostat se ze Sicílie místo na Sicílii* (str. 103). Buďte nutno doplnit všude čárky před výsledkovou větou začínající *a tím, a tak* (str. 46, 68, 103, 106, 112). Po stylistické stránce se jeví neobvyklým spojení: *útok Keltů do Itálie* (str. 16); *ukázal se být důstojným soupeřem osvědčeným a zkušeným římským velitelům* (str. 24); *Přítok půdy* (str. 44). Autor většinou přesně udává místa u antických spisovatelů, z nichž cituje, někdy však přece tyto údaje vypadly, např. na str. 58, 66, 67, 68, a bylo by dobré je doplnit.

E. SVOBODOVÁ

☆

Christophori Kobyliański Epigrammatum libellus. Ed. L. Winniczuk Varsoviae 1961

Polská akademie věd vydala jako 4. svazek knižnice, nazvané *Bibliotheca Latina medii et recentioris aevi* a redigované K. F. Kumanieckým, dílo humanisty Kryštofa Kobyliańskiego *Epigrammatum libellus* z r. 1558. Kobyliański, o jehož životě se zachovaly jen skrovné zprávy, nepatřil k vynikajícím básníkům. Jeho verše mají, jak vydavatelka sama upozorňuje, po formální stránce četné nedostatky. Mnohé z nich však obsahují zajímavé postřehy a údaje o významných polských osobnostech 16. století, jež měl básník, po-

bývající na dvoře slavného polského vojevůdce a státníka Jana Tarnovského, možnost poznat. Za sluhují proto, aby se s nimi seznámili dnešní čtenáři.

Vydavatelka se zabývala životem a dílem Kryštofa Kobylińskiego již ve svém důkladném článku v časopise *Meander* 16 (1961), str. 266—277. Obdoba této stati — v latinském překladu — tvoří úvod k edici Epigramů. Vydání je opatřeno latinskými poznámkami pod čarou, které se týkají kritiky textu a určují antické, popříp. pozdější, formální vzory básníkovy. Věcné poznámky, psané rovněž latinsky a vysvětlující především historické zmínky, jsou připojeny na konci vydání.

Mimo Epigramy obsahuje edice i Kobylińskiego práci *Metamorphoseos puellae et parvuli liber unus*, již dříve vydanou J. Krzyżanovským. Jako Appendices jsou k vydání připojeny verše polského humanisty Ondřeje Tricesia, oslavující Kobylińskiego jako autora knihy, polský epitaf básníkovy matky od Jana Kochanovského a polský pře-

klad jednoho z epigramů Kobylińskiego (ep. 21), pořizený M. Szukiewiczem. Ostatní verše, vydané v Appendices, jsou převzaty z původního vydání Epigramů. Jsou mezi nimi i verše italského humanisty Pieria Valeriana a báseň německého spisovatele Hermanna Busche (Buschia). Tento známý německý humanista je nedopatřením nazýván (v článku v Meandru i ve vydání Epigramů) Buchsius. Jeho báseň na oslavu Erasmoveho příchodu do Kolína nad Rýnem, otištěná v Epigramech bez bližšího určení, pochází z r. 1516. (H. M. Allen, *Opus epistolarum Des. Erasmi Roterodami III*, Oxonii 1913, str. 296).

Pečlivé vydání Kobylińskiego Epigramů je dalším dokladem velké pozornosti, která se v Polsku v současné době věnuje studiu a vydávání děl polských humanistických spisovatelů, latinský píšících. Díla těchto autorů jsou správně chápána jako důležitý pramen pro poznání polských dějin 16. století a jsou pro svůj závažný obsah po zásluze oceňována.

D. MARTINKOVÁ

Ze života zahraničních vědeckých společností

METODY POPULARIZACE VĚDY O ANTICKÉ KULTUŘE V POLSKU

Není třeba zdůvodňovat, jak velký výchovný potenciál v sobě chová znalost starých jazyků a antické kultury. Ocítuji toliko mínění významného polského filologa, prof. dr. Gustava Przychockého, zeměděleho v roce 1947, který řekl: „Bez nadějným ikarským letem by byl celý rozmach současné kultury, kdyby z nerozvážnosti ztratila podporu těch křídel, která jí připjal geriusu klasické kultury.“

Vzhledem k těmto ochranným úkolům jsme povinni co nejvíce se snažit o šíření vědy o antické kultuře. Ve školním rozvrhu připadá příliš málo hodin na vyučování latině. Do tohoto skromného rámce se nevejde nic kromě mluvnice, skladby, slovíček, úloh a zkoušení přebrané látky. Výsledkem je nudná hodina latiny, mluvnice a slovička málo utkví v mysli žáka, a přidá-li se k tomu strach před špatnou známkou — stačí to k tomu, aby latina byla pokládána za nutné zlo — k čemu se učit latině?

Ukažme proto žákovi celou velikost a význam antické kultury, abychom z něho vychovali člověka prochnutého pravým humanismem, plným sympatií k starým Řekům a Římanům. Jak tedy prakticky provádět popularizaci vědy o antické kultuře vzhledem k tomu, co bylo řečeno výše?

Především musí učitel latinského jazyka navázat styk s Polským Towarzystwem Filologicznym (PTF). Právě tak varšavský kruh jako krajanské kruhy PTF pořádají popularizační akce. Spolupráce učitele latinského jazyka může být uskutečňována na půdě školy těmito způsoby:

1. Učitel věnuje jednu hodinu latiny za čtvrtletí nebo některou jubilejní hodinu (padesátou, stou apod.)

přednášce o antické kultuře. Přednášku proslaví sám podle materiálů, jež dostane z PTF, nebo pozve přednášejícího z místního kruhu PTF. Je možno také najednou spojit dvě nebo tři třídy, aby vyslechly přednášky z klasické literatury; tím se zajímá i učitel jazyka polského.

2. Ve škole se také stává, že některá třída má volnou hodinu, poněvadž učitel je nepřítomen a není právě čím mládež zaměstnat. Toho je možno využít k přednášce ze starověké kultury, literatury nebo historie.
3. Je také možno pozvat přednášejícího do třídy, kde po vyučování může přednášet jednou za měsíc vyslechnout přednášky o antické kultuře.
4. Je třeba také vzbudit zájem v mládeži o přednášky z oboru klasické kultury, které se konají jednou za měsíc v semináři klasické filologie varšavské university. Vyhlašují se také různé soutěže, např. ze znalosti mytologie, klasické literatury apod. Varšavský kruh v minulém roce vypsal soutěž na téma „Varšava a latina“; záležela ve vyhledání deseti objektů (budov, pomníků apod.) na území Varšavy, na kterých jsou latinské nápisy. Nápisy bylo třeba přepsat, přeložit a poslat v určené lhůtě do PTF. To bylo první kolo soutěže. Pak postoupili účastníci do druhého kola; vyložili, jaký je vztah mezi daným objektem a latinským nápisem na něm napsaným. Na závěr soutěže přednesla dr. Karolina Beylin přednášku „Varšava a latina“. Také sám název Varšavy — pravila — má latinský původ (Varsavia, Varsovia . . .) Mládež si pro-

hloubila znalosti o svém bydlišti a lépe poznala dějiny hlavního města. Výherci dostali knižní odměny.

Témata přednášek jsou sestavena cyklicky, ale zpracovávají se tak, že každá se zabývá zvláštním problémem. Před výkladem vlastního tématu předchází krátký úvod, který odvodňuje, proč se o tomto tématu mluví, a v závěru navazuje na současnou dobu a ukazuje, že dané téma je aktuální i dnes. Uvedme příklad: V současné době se konstruuje elektronkové počítačové stroje, které ve velmi krátké době provádějí bez chyby složité matematické výpočty. Je třeba seznámit mládež s tím, jak lidé došli k pojmu počtu a jakých užívali početních systémů. Síře rozvineme způsob počítání u Římanů a také vložíme, proč na cifernicích, kde jsou hodiny označeny římskými číslicemi, je hodina 4 označena IIII a ne IV. Povíme také o tom, že Řekové a Římané si usnadňovali počítání počítačím strojem, který je prototypem počítačového mechanismu. V závěru je možno poznamenat, že i dnes, v době kosmických letů, třebaže máme mnoho systémů počítačích strojů, náš úředník v kanceláři nebo na poště se neliší mnoho od starověkého účetního, poněvadž jeden i druhý se skládá nad počítačím strojem.

Je možno také navázat na některé aktuální události, například ve spojení se Dnem žen povědět o římských Matronáliích. V minulém roce polské noviny slavily 300 let svého trvání. Je třeba informovat mládež o tom, že existovaly noviny už ve starověku. V souvislosti se dnem kultury se mlá-

dež seznámí s historií knihy, počátky písemnictví apod.

Vhodně vybraná témata přednášek poutají pozornost žáka, čtivují hodiny latiny a budí chuť k učení. Přednášky mohou být ilustrovány diapozitivy nebo filmem, což dodá mluvenému slovu plastičnosti. Přednášky z literatury obohatí recitace úryvků z díla, o němž se vykládá. Recitace může připravit sama mládež, když napřed dostala výběr textů.

Již několik let jednotlivé kruhy PTF pořádají latinské olympiády. Vítězové, kteří se dostali do finále, obdrží odměny a osvědčení, které jim ulehčuje vstup na humanitní obory vyšších učilišť.

K. KREYSER

P O Z N Ā M K A

Z cyklu „Římský dům a rodina“ vylechla mládež tyto přednášky:

Římský dům a rodina (dr. Janina Żuławska)

Společenské hry starých Římanů (mgr. Krystyna Kreyser)

V římské škole (mgr. Krystyna Kreyser)

Žena ve starověku (doc. dr. Lidia Winniczuk)

Kuchyň starých Římanů (doc. dr. Lidia Winniczuk)

Starověké knihovny (mgr. Zdzisław Piszczek)

Starověké divadlo (doc. dr. Lidia Winniczuk)

Denní tisk starých Římanů (mgr. Wanda Popiak)

Jak se nám zachovaly starověké texty (mgr. Wanda Popiak)

Z E S V Ě T A

BULHARSKO

Nedaleko bulharské obce Pravoslavi byly nalezeny nádoby s římskými mincemi z 2. a 1. stol. př. n. l. Na mincích jsou portréty C. Iulia Caesara, Marca Crassa, Antonia a jiných Římanů. (*Voprosy istorii* 8/1961, str. 203).

ITÁLIE

Seminario di Archeologia e Storia dell'Arte Greca e Romana dell'Università di Roma vydává nový časopis Studi Miscellanei. Bude vycházet v nepravidelných lhůtách (obvykle jednou za rok) a uveřejňovat příspěvky mladších členů Institutu, obsahující materiály a náměty, jež mají být podkladem pro hlubší zpracování v budoucnosti. Autoři si tak zvyknou na metodu vědecké práce a zároveň budou zachyceny a zpřístupněny i předběžné pracovní výsledky. Příspěvky budou obvykle navazovat na některé seminární téma. První svazek — (Řím, Bretschneider 1961, 73 str., 24 tab., 2000 lir — výměřek akademického roku 1958/59) — je uveden R. Bianchi-Bandinellim (*Discussione sull'Iliade Ambrosiana*, str. 1—10) a přináší 7 článků, které se zabývají především miniaturami ambrosiánského kodexu Iliady a jejich vlivem na pozdněantické řemeslo. (*Gnomon* 5/1961, str. 528).

Dne 12. dubna 1961 byly zahájeny v Městském divadle v Syrakusách za přítomnosti zástupců italské vlády, vyšších úřadů a četných domácích i zahraničních hostů oslavy na počest geniálního starověkého matematika Archiméda. Za ČSSR se zúčastnili slavnostního zasedání a tří vědeckých symposií na ně navazujících akademik Josef Novák a člen korespondent ČSAV Otakar Borůvka. Život a vědecké dílo Archimédovo zhodnotil člen Francouzské akademie věd

Paul Montel. O matematických pracích Archimédových přednášel prof. Arnaud Denjoy z Paříže. Akademik J. Novák přednesl na jednom ze tří symposií výsledky svého studia klasifikace měřitelných funkcí. Velkému zájmu občanů města Syrakus, které bylo hostitelem všech zahraničních účastníků, se těšily večerní přednášky proslovené pozvanými odborníky. O biografickém a antropologickém profilu Archimédově přednášel prof. Landogna z university v Messině, na téma „Archimédes, silueta moderního matematika“, promluvil rektor varšavské university Turski, dobu, v níž Archimédes žil, vylíčil prof. Amato z Katanie. Oslavy byly zakončeny plenárním zasedáním dne 16. dubna, na němž promluvil prof. Eheresman z Paříže o Archimédově významu v moderní vědě. (*Srv Věstník ČSAV* 70/1961, str. 582—584, kde akademik J. Novák podává stručný nástin života a vědecké práce Archimédovy, jak vyplynul z přednášek proslovených v rámci oslav, a *Věda a život* 9/1961, str. 549—550).

P O L S K O

V září 1961 se konal ve Varšavě 10. mezinárodní kongrespapyrologů. Zúčastnilo se ho přes 100 vědců z 20 zemí. Kongres stanovil plán komplexního výzkumu egyptské kultury v době helénistické. (*Voprosy istorii* 1/1962, str. 205).

S Ý R I E

V Palmyře byla nedávno objevena hrobka dosud neznámého typu, jež se skládá z věže, spojené speciálními schody s podzemím. Zachovala se dobře dvě poschodí věže a 7 podzemních chodeb. Pohřeb, v hrobě nalezený, náleží asi do 1. stol. n. l. Tento nález se pokládá za nejvýznamnější z nálezů učiněných v Sýrii za posledních 50 let. (*Voprosy istorii*, 9/1961, str. 206).

— esv —

Zpráva o činnosti JKF v roce 1961

podaná na valném shromáždění 25. ledna 1962.

Jako v letech předcházejících i v r. 1961 byla hlavní náplní práce JKF činnost přednášková. Pražská Jednota uspořádala 9 přednášek, brněnská pobočka čtyři přednášky (jejich resumé byla otištěna v ZJKF 4, 1962, 33—39).

Na sklonku roku 1960 a na počátku roku 1961 byly ustaveny při JKF tři odborné skupiny, které vyvíjejí značnou činnost.

Odborná skupina pro studium středověku pokračovala pod vedením svého tajemníka dr. Pavla Spunara v přednáškové činnosti a uspořádala 10 přednášek (jejich resumé byla otištěna v ZJKF 4, 1962, 40—44). Význam této skupiny je v tom, že sdružuje pracovníky z oboru medievalistiky z různých pracovišť ČSAV a fakult, a tak platně přispívá ke komplexnímu studiu, jež zvláště v tomto oboru je nezbytné. Schůzky se konají pravidelně každé druhé úterý v měsíci v zasedací síni Ústavu státu a práva, který ochotně a bezplatně tuto místnost skupině propůjčuje.

Školská skupina spolupracovala pod vedením A. Fialové úzce s Krajským pedagogickým sborem učitelů latiny, s nímž pořádá schůzky pravidelně třetí čtvrtek v měsíci a řeší různé otázky, související s vyučováním latiny na školách. Kromě toho zajišťuje tato skupina návrh a provádění recitačních pásem, čímž plní důležitý úkol popularizace antiky mezi školní mládeží a veřejností. 15. dubna 1961 uspořádala Homérovský večer, jehož se zúčastnilo 100 diváků, a opakovala jej 4. května pro žáky škol Prahy 6 (srv. zprávu v ZJKF 3, 1961, 145). 9. prosince 1961 uspořádala obdobný večer Vergiliovský. [Souhrnná zpráva o pásmech dosud uspořádaných vyšla v ZJKF 4, 1962, 49—50].

Bibliografická komise, vedená dr. L. Vidmanem, má 18 členů. Jejím úkolem je pokračovat v bibliografii řeckých a latinských studií v Československu, kterou dovedl prof. dr. K. Svoboda do roku 1950. Tato skupina se sešla r. 1961 k dvěma poradám, na nichž došlo k dohodě o excerpovaných časopisech, pravidlech excerptce a třídění bibliografie. Skupina začala práci průběžnou bibliografií za rok 1961. Excerptoři dodávají bibliografické záznamy dvakrát za rok, k definitivnímu zpracování bibliografie za rok 1961 dojde v prvním pololetí 1962, její vytištění se plánuje na druhé pololetí t. r.

JKF pokračovala v r. 1961 nadále ve své publikační činnosti a vydala třetí ročník Zpráv JKF ve 3 číslech o celkovém rozsahu 172 stran.

Knihovna JKF byla stejně jako v letech předcházejících doplňována o českou a slovenskou produkci z oborů v JKF zastoupených. Bylo zkatalogizováno 104 svazků, z nichž bylo získáno koupí 49 svazků, výměnou 7 svazků, darem 48. Stav knihovny ke dni valného shromáždění je 25.701 zkatalogizovaných svazků. Knihy se půjčují členům JKF a výjimečně i jiným zájemcům jednou týdně. Část knihovny a sklad publikací, dosud umístěné v Technické knihovně, byly přestěhovány do Opletalovy ul. 57 a znovu uspořádány, což si vyžádalo značného vypětí sil a značných finančních prostředků.

Pokud jde o mezinárodní spolupráci, udržuje JKF styky s obdobnými společnostmi z lidově demokratických zemí a je členem Fédération Internationale des Associations d'Études Classiques.

Počet členů JKF činil ke dni valného shromáždění 319, z toho 234 v Praze a 85 v Brně.

Výbor JKF se sešel v roce 1961 třikrát a pracoval nejprve pod vedením

prvního místopředsedy, řed. A. Wolfa, pak pod vedením nového předsedy, prof. dr. K. Janáčka.

Na valném shromáždění dne 25. ledna 1962 po uplynutí tříletého funkčního období odstoupil dosavadní výbor JKF a práce se ujal nový výbor v tomto složení: prof. dr. K. Janáček (předseda), dr. Č. Vránek, doc. dr. J. Nováková (místopředsedové), doc. dr. J. Frel (vědecký tajemník), prof. A. Fialová (hospodář), dr. D. Martínková (administrativní tajemnice), dr. J. Martínek (knihovník), dr. A. Vidmanová (redakční tajemnice ZJKF), dr. L. Vidman (za bibliografickou komisi), dr. P. Spunar (za skupinu pro studium středověku), prof. E. Svobodová (za školskou skupinu), řed. J. Hora, dr. J. Fiala (revizoři). Výbor brněnské pobočky zůstává beze změny. -av-dm-

Zpráva o hospodaření

Příjmy	
Počáteční hotovost k 1. I. 1961	2.750,66
Členské příspěvky a zápisné	5.270,—
Prodej publikací ze skladu JKF	1.187,55
Ostatní příjmy (jmění převedené z účtu Společnosti přátel antické kultury)	3.216,—
Dotace ČSAV	18.700,—
Celkem:	31.124,21
Výdaje	
Investice	2.100,—
Neosobní fond	4.067,09
Materiálové zásoby	2.570,60
Práce, služby a jiné věcné výdaje	20.023,84
Cestovní výdaje	640,70
Finanční náklady	340,—
Záloha Brnu na rok 1962	600,—
Celkem:	30.342,23
Zůstatek k 31. XII. 1961	781,98
Z toho na běžném účtu u Státní spořitelny	128,31
V pokladně	653,67

Základní prostředky	
Zařízení a inventář podle stavu k 31. 12. 1961	43.296,03
Drobné a krátkodobé předměty podle stavu k 31. 12. 1961	8.989,80
Knihovna	123.306,17
Sklad učebnic a Listů filologických	75.581,60
Celkem:	251.955,58

E. SVOBODOVÁ

Zpráva revizorů účtů

Revize byla provedena dne 24. 1. 1962 revizorkou dr. Alenou Hakenovou a členem výboru dr. Pavlem Spunarem, protože revizor dr. Jan Burian byl služebně mimo Prahu a nemohl do výroční členské schůze revizi provést. Revizi byla přítomna hospodářka JKF Edita Svobodová.

Předmětem revize bylo peněžní hospodaření a činnost JKF.

Při revizi peněžního hospodaření byly zkontrolovány účetní doklady za rok 1961. Bylo zjištěno, že účetní evidence je vedena správně a pečlivě. JKF nakládá se svými prostředky hospodárně. Ačkoliv neplatící členové byli v roce 1961 třikrát upomínání, je závažným nedostatkem poměrně vysoká částka nedoplatků členských příspěvků za rok 1961, v němž byl zvýšen členský příspěvek na Kčs 20,—; nedoplatky členských příspěvků činí celkem Kčs 1.005,—. Nedoplatky za minulá léta byly ve velké většině vyrovnány.

Pokud jde o činnost JKF, rozvíjela se podle plánu. Plán přednášek byl dodržen, byl rozšířen o přednášky v odborné skupině pro medievalistiku. Zprávy JKF byly vydány třikrát. Knihovna JKF byla soustavně doplňována.

JKF pokračovala v pravidelné spolupráci s Kabinetem cizích jazyků při Ústavu pro další vzdělávání učitelů a výchovných pracovníků v Praze i ve spolupráci s oddělením pro metodiku vyučování cizím jazykům

při Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze.

Populárně vědecké večery, na nichž recitační kroužek JKF předvedl pásma z antické literatury, přispíva-

ly úspěšně k zvyšování zájmu mládeže o kulturní dědictví antiky.

Závěrem lze říci, že i v roce 1961 byla práce JKF bohatá a plodná.

Dr. Alena Hakenová
dr. Pavel Spunar

Změny ve stavu členstva

P r a h a

Noví členové :

- Cinke** Vladimír, studující, Kamenická 1, Praha 7
Frydriř Miroslav, dr., Liebknechtova 26, Praha 5
Havelka Jaroslav, dr., Puškinovo náměstí 17, Praha 6
Hejník Josef, dr., Višňová 29 u Příbramě
Heller Jan, dr., Nám. sov. tankistů 2, Praha 5
Hoch Ladislav, dr., Na Zámecké 4, Praha 4
Jonáková Věra, studující, Na stráží 313, Praha 8
Kalivoda Robert, dr., Bělocerkevská 14, Praha 10
Krušinová Jana, studující, Uralská 5, Praha 6
Mareš František Václav, dr., Malátová 1, Praha 5
Máša Jaromír Amadeus, studující, Křížkova 26, Praha 8
Mikulka Jaromír, dr., Moravská 45, Praha 2
Pazderník Vladimír, dr., Moskevská 684, Česká Lípa

Noví členové :

- Horna** Miroslav, prom. fil., nám. 9. května 24, Prostějov
Mátl Antonín, dr., Drobného 24, Brno
Pánková Jitka, prom. fil., Nemocnice 365, Uherské Hradiště
Pásková Božena, prof., Skorkovského 70a, Brno XV
Pohůnek Josef, prom. fil., Střelná 15, p. Horní Lideč
Šmehlíková Anna, prom. fil., Kraličky 28, p. Kralice na Hané
Vlčková Bohumila, prom. fil., Malé Heraltice 15, p. Velké Heraltice

- Sousedik** Stanislav, instalatér, Slovanská 35, Praha 10
Svoboda Ludvík, prof. dr., Dlouhá 39, Praha 1
Šmahel František, prom. hist., Alešova 862, Litvínov I
Štoviček Jan, studující, Ptice 115, p. Úhonice u Prahy
Tučková Ivana, studující, Solidarita D-VI-5, Praha 10
Vintr Josef, prom. fil., Jateční 11, Praha 7

Z e m ř e l i :

- Knotek** František, prof., 1905—1961
Líkař Karel, řed., 1885—1961
Minařík Antonín, prof., 1885—1962
Říha Josef, dr., 1879—1962

V y s t o u p i l i :

- Fastrová** Věra
Košta Karel
Kozlová Libuše
Tombová Jana

V y š k r t n u t :

- Polák** Václav

B r n o

Z e m ř e l :

- Stiebitz** Ferdinand, prof., dr., 1894—1961

V y š k r t n u t i :

- Beck** Miroslav
Bednářová Věra
Cetl Jiří
Fojtík Josef
Hrubý Jiří
Pernička Radko Martin
Svoboda Vladimír

ZPRÁVY JEDNOTY KLASICKÝCH FILOLOGŮ

vydává pro členy JKF z pověření výboru JKF prof. dr. Ladislav Varcl

Redakční tajemnice: dr. A. Vidmanová

Uzávěrka tohoto čísla byla 20. února 1962

Obálku navrhl J. Krouz

Vytiskly novinářské závody MÍR, n. p., závod 1, Praha

A-08*21426
